

รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

นายธีรภัทร์ ดำรงค์กิจ

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 4 จังหวัดสระบุรี

2567

หัวข้อวิจัย รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
 ผู้ดำเนินการวิจัย นายธีรภัทร์ ดำรงค์กิจ
 ที่ปรึกษา ดร.เดชา บัวเทศ
 หน่วยงาน สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 4 จังหวัดสระบุรี กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
 ปีพ.ศ. 2567

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหามลพิษและเพื่อพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 410 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถาม, แบบสนทนากลุ่ม, แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาแจกแจงความถี่จำนวนร้อยละ และวิเคราะห์ด้วยการตีความเชิงเนื้อหา ระยะเวลาในการวิจัยและพัฒนา รวม 2 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2565 – สิงหาคม 2567 การวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ผลการศึกษาพบว่า การวิจัยระยะที่ 1 สภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจันจังหวัดสิงห์บุรี คือในพื้นที่ตำบลพักทันไม่มีถังขยะสาธารณะทำให้ประชาชนต้องกำจัดขยะด้วยวิธีการเผาขยะบริเวณรอบบ้าน ร้อยละ 82.56 ด้านความต้องการแก้ไขปัญหามลพิษพบว่าต้องการให้ อบต.พักทันจัดกิจกรรมอบรมความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ การรณรงค์ทำความสะอาดในที่สาธารณะและจัดตั้งธนาคารขยะชุมชน การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี มี 5 ขั้นตอนได้แก่ 1.การชี้แจงแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักทัน 2.ศึกษาดูงานการจัดการขยะที่ตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี 3.จัดทำคำสั่งคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันและคำสั่งอื่น ๆ 4.จัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน 5.จัดกิจกรรมรณรงค์กำจัดขยะในที่สาธารณะ การวิจัยระยะที่ 3 ผลการแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจันจังหวัดสิงห์บุรี พบว่าประชาชนตำบลพักทันและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติตามแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ได้ครบทุกขั้นตอน จากการสำรวจพื้นที่โดยรอบชุมชนตำบลพักทันพบว่าในที่สาธารณะของตำบล เช่น ถนนในหมู่บ้าน ริมคลอง ศาลาประชาคม ส่วนใหญ่ไม่มีขยะ ในขณะเดียวกันจากการสังเกตพื้นที่โดยรอบครัวเรือนในพื้นที่ตำบลพักทันพบว่าประชาชนสามารถคัดแยกขยะได้ถูกต้อง ซึ่งผลการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันทำให้ประชาชนคัดแยกขยะได้ถูกต้อง ขยะในที่สาธารณะลดน้อยลง และมีกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันเป็นสวัสดิการของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ได้ดำเนินการสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์ของ ดร.เดชา บัวเทศ ที่กรุณาให้ความรู้ คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดเห็น แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และตรวจสอบความถูกต้องในการเขียนของผู้วิจัย ตลอดจนการให้กำลังใจในการทำรายงานการวิจัยตลอดมา ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน และเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยการให้ข้อมูลอำนวยความสะดวก และความช่วยเหลือในการดำเนินการวิจัยอย่างยิ่ง

ธีรภัทร์ ดำรงค์กิจ

2567

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฅ
 บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	3
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	3
ความสำคัญของการวิจัย	5
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
 บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับขยะชุมชน	6
แนวทางการจัดการขยะในชุมชน	8
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	11
แนวคิดการติดตามและการประเมินผล	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	20
 บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
ขอบเขตการวิจัย	26
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	26
เครื่องมือวิจัย	28
การตรวจสอบเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล	29
วิธีดำเนินการวิจัย	29
การวิเคราะห์ข้อมูล	30

บทที่ 4 ผลการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยระยะที่ 1 สภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหายะยะ	31
ความเป็นมาของการพัฒนา	31
ข้อมูลการจัดการขยะของประชาชน ฯ	32
ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการจัดการขยะของประชาชนฯ	35
การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหายะยะ	39
สภาพปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญหายะ	39
กระบวนการจัดการเชิงผลลัพธ์โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน	39
แนวทางแก้ไขปัญหายะของประชาชนฯ	40
การพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหายะของประชาชนฯ	42
การชี้แจงแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักทัน	42
ศึกษาดูงานการจัดการขยะที่ตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	43
จัดทำคำสั่งคณะกรรมการบริหารนาคาขยะชุมชนตำบลพักทันและคำสั่งอื่นๆ	45
จัดตั้งนาคาขยะชุมชนตำบลพักทัน	46
จัดกิจกรรมรณรงค์กำจัดขยะในที่สาธารณะ	48
การวิจัยระยะที่ 3 ผลการแก้ไขปัญหายะของประชาชนฯ	48
ติดตามผลการแก้ไขปัญหายะชุมชนตำบลพักทัน	48
รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี	50

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย	53
อภิปรายผลการวิจัย	54
ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา	56

บรรณานุกรม	57
------------	----

ภาคผนวก	61
---------	----

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	รายละเอียดจำนวนประชากร และขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำแนกรายหมู่บ้าน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี	27
2	จำนวนและร้อยละข้อมูลขยะและการจัดการขยะของประชาชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี (n = 390)	33
3	การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of objective congruency : IOC)	67
4	การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)	69

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน นักวิจัย นักพัฒนาหรือเอกชนก่อนและหลัง การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	16
2	การทำเวทีประชาคมเพื่อค้นหาปัญหาชุมชนตำบลพักทัน ณ วัดห้วยเจริญสุข	32
3	การเก็บแบบสอบถามข้อมูลการจัดการขยะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน	35
4	การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ตำบลพักทัน	38
5	การสังเกตการจัดการขยะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน	38
6	การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหายขยะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน	41
7	การชี้แจงแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักทัน	43
8	ศึกษาดูงานการจัดการขยะที่ตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	45
9	จัดทำคำสั่งคณะกรรมการบริหารธนาการขยะชุมชนตำบลพักทันและคำสั่งอื่นๆ	46
10	กิจกรรมธนาการขยะชุมชนตำบลพักทัน	48
11	กิจกรรมรณรงค์กำจัดขยะในที่สาธารณะ	48
12	ติดตามผลการแก้ไขปัญหายขยะชุมชนตำบลพักทัน	50
13	รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี	52

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้ระบุไว้ในหมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 55 รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุดการบริการสาธารณสุขตามวรรคหนึ่ง ต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วยรัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561 - 2580 มีวิสัยทัศน์คือ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญที่ให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่น มาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และ สังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ พ.ศ. 2561 เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับพื้นที่ เป็นไปในทิศทาง ยุทธศาสตร์ และเป้าหมายอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนอย่างเป็นองค์รวม รวมทั้งมุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เสริมสร้างความเป็นผู้นำและเจ้าของร่วมกันในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ตลอดจนสร้างเสริมให้บุคคล ครอบครัว และชุมชน มีสุขภาวะทางกาย จิต สังคมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและเกิดความยั่งยืนสืบไป (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จคือ การเชื่อมประสานข้อมูลและบูรณาการการทำงานในระดับจังหวัดและอำเภอ สามารถนำทรัพยากรด้าน คน เงิน สิ่งสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตในพื้นที่ได้ และประชาชนในพื้นที่มีความรู้ ความสามารถที่หลากหลาย ทำให้ง่ายต่อการพัฒนา (ปัญญา พลศักดิ์, 2564) การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบสุขภาพระดับพื้นที่โดยใช้ "พื้นที่เป็นฐาน ประชาชนเป็นศูนย์กลาง" ด้วยการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ของรัฐ ประชาสังคมและเอกชนตามแนวทางประชารัฐเพื่อเสริมสร้างสุขภาพเข้มแข็งแก่ระบบสุขภาพ นับเป็นข้อดีที่สำคัญในการขับเคลื่อน

ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ ควบคู่กับการปฏิรูปข้อมูลข่าวสารเพื่อการดูแลตนเองของประชาชนปรับเปลี่ยนสู่พฤติกรรมสุขภาพดีรวมถึงปฏิรูปให้มีการใช้แพทย์แผนไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ รวมทั้งมีระบบการสื่อสารระบบการแพทย์ฉุกเฉินระดับพื้นที่โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการด้านการบริหารจัดการของระบบสุขภาพในระดับพื้นที่ (อดุลย์ บำรุง, 2562) การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนโดยอาศัยหลักการประชาชนเป็นศูนย์กลาง (ศักดิ์นันท์ ดวงตา, 2565) การจัดการขยะในบทบาทหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยจัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้ เช่น การรณรงค์สร้างความรับรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะและคัดแยกขยะเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่มีความตระหนักรู้และรับผิดชอบในการจัดการขยะ ณ แหล่งกำเนิด (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

จากรายงานระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะชุมชนในปี พ.ศ.2564 สถานการณ์ขยะของประเทศไทยมีปริมาณขยะที่เกิดขึ้นจำนวน 24.98 ล้านตันต่อปี แบ่งเป็นปริมาณขยะที่ถูกกำจัดถูกต้องจำนวน 9.28 ล้านตันต่อปี คิดเป็นร้อยละ 37.10 รองลงมาคือปริมาณขยะที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์จำนวน 7.89 ล้านตันต่อปี คิดเป็นร้อยละ 31.60 และมีปริมาณขยะที่ถูกกำจัดไม่ถูกต้องจำนวน 7.81 ล้านตันต่อปี คิดเป็นร้อยละ 31.30 ตามลำดับ (กรมควบคุมมลพิษ, 2565)

ภาคกลางมีปริมาณขยะที่เกิดขึ้นจำนวน 10.55 ล้านตันต่อปี แบ่งเป็นปริมาณขยะที่ถูกกำจัดถูกต้องจำนวน 5.28 ล้านตันต่อปี คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาคือปริมาณขยะที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์จำนวน 2.72 ล้านตันต่อปี คิดเป็นร้อยละ 25.80 และปริมาณขยะที่ถูกกำจัดไม่ถูกต้องจำนวน 2.55 ล้านตันต่อปีคิดเป็นร้อยละ 24.20 ตามลำดับ (กรมควบคุมมลพิษ, 2565)

ในจังหวัดสิงห์บุรีปริมาณขยะที่เกิดขึ้นจำนวน 0.06 ล้านตันต่อปี แบ่งเป็นปริมาณขยะที่ถูกกำจัดไม่ถูกต้องจำนวน 0.03 ล้านตันต่อปี คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาคือ ปริมาณขยะที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์จำนวน 0.02 ล้านตันต่อปี คิดเป็นร้อยละ 33.30 และปริมาณขยะที่ถูกกำจัดถูกต้องจำนวน 0.01 ล้านตันต่อปี คิดเป็นร้อยละ 16.70 ตามลำดับ ด้านปริมาณขยะจังหวัดสิงห์บุรีรายวันพบว่า มีขยะที่เกิดขึ้นจำนวน 154.00 ตันต่อวัน จำแนกเป็นขยะที่ถูกกำจัดไม่ถูกต้อง 79.00 ตันต่อวัน รองลงมาคือขยะที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์จำนวน 53.00 ตันต่อวัน และขยะที่ถูกกำจัดถูกต้องจำนวน 22.00 ตันต่อวัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2565)

การจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดสิงห์บุรี พบว่ามีสถานที่กำจัดขยะ 5 แห่งได้แก่ 1.องค์การบริหารส่วนตำบลชีน้ำร้าย 2.เทศบาลตำบลพรมบุรี 3.เทศบาลเมืองบางระจัน 4.เทศบาลตำบลดอนสมอ 5.เทศบาลเมืองสิงห์บุรี ซึ่งทุกแห่งกำจัดขยะไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ (คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมจังหวัดสิงห์บุรี, 2563)

จากข้อมูลข้างต้น พื้นที่จังหวัดสิงห์บุรียังกำจัดขยะไม่ถูกต้องจำนวนมากและยังมีปริมาณขยะต่อวันเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากเช่นกัน (สำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 6, 2564) โดยในพื้นที่ตำบลพักทัน

อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี มีปัญหาด้านการจัดการขยะ คือ ไม่มีถังขยะสาธารณะ ไม่มีรถเก็บขนขยะ ไม่มีพนักงานเก็บขนขยะ และยังมีการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนทุกวันโดยย้ายไปจัดตามหมู่บ้านต่างๆ ทำให้ขยะตกค้างมีเศษขยะตกค้างตามข้างทางในบริเวณหมู่บ้านและมีมลพิษจากการเผาขยะซึ่งอาจก่อให้เกิดโรคมะเร็งจากการสูดดมกลิ่นขยะ หรือฝุ่นละอองที่ปลิวฟุ้งกระจายมาจากเศษขยะชนิดต่างๆ และที่สำคัญคือเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงและพาหะของโรคมีโอกาสนำพาหะนำโรคมาสู่คนได้ (ศักดิ์นคร คำภีระ, 2562) ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลพิกพัน (อบต.พิกพัน) ยังไม่มีสถานที่กำจัดขยะที่ถูกหลักสุขาภิบาลและถ้าหากใช้การเก็บขนขยะโดย อบต.พิกพัน จะมีค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นผู้วิจัยจึงจัดทำโครงการวิจัยนี้ขึ้นเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการขยะให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลโดยใช้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลพิกพัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหาขยะของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพิกพัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เป็นอย่างไร
2. แนวทางแก้ไขปัญหาขยะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพิกพัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี มีอะไรบ้างและเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหาขยะของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพิกพัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
2. เพื่อพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหาขยะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพิกพัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

ขอบเขตการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Quantity & Qualitative Research)
2. เนื้อหา/ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย
 - 2.1 สภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหาขยะของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพิกพัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ประกอบด้วย
 - 2.1.1 ประเภทและปริมาณของขยะในครัวเรือน
 - 2.1.2 พฤติกรรมการจัดการขยะในครัวเรือน
 - 2.1.3 ความรู้เรื่องการจัดการขยะที่ถูกต้อง

2.2 การพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหายะของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ตามประเด็นที่พื้นที่เลือกโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

2.2.1 สภาพปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญหายะ

2.2.2 กระบวนการจัดการเชิงผลลัพธ์โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2.3 แนวทางแก้ไขปัญหายะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

2.2.4 การพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหายะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

2.3 ผลการแก้ไขปัญหายะของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

2.3.1 ติดตามผลการแก้ไขปัญหายะชุมชนตำบลพักทัน

2.3.2 รูปแบบการจัดการยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากรศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ข้อมูลตามสถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง มกราคม 2566 จำนวน 4,583 คน (กรมการปกครอง, 2566)

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี จำนวนรวมทั้งสิ้น 410 คน มีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ประกอบด้วย นายกอบต.พักทัน 1 คน , ปลัดอบต.พักทัน 1 คน , หัวหน้าสำนักปลัด อบต.พักทัน 1 คน , ผู้อำนวยการกองคลัง 1 คน , ผู้อำนวยการกองช่าง 1 คน , กำนันตำบลพักทัน 1 คน , ผู้ใหญ่บ้านจำนวน 10 คน , อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก 1 คน , นักวิเคราะห์นโยบายและแผน 1 คน

กลุ่มที่ 2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการปฏิบัติ จำนวน 390 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie & Morgan (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W, 1970) เพิ่มขนาดตัวอย่างขึ้นร้อยละ 10 เพื่อป้องกันกรณีตัวอย่างไม่ครบ จำนวนตามที่ต้องการ โดยเริ่มจากการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random) ตามที่อยู่อาศัยเขต การปกครองของอบต.พักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ตามสัดส่วนของประชากร และสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำแนกพื้นที่ตำบลที่มีความเหมือนและต่างกัน แบ่งเป็น 10 หมู่บ้าน โดยใช้จำนวนประชากรในหมู่บ้านมาจำแนกขนาดกลุ่มตัวอย่าง ต่อมาสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ในระดับหมู่บ้านโดยการจับสลากแบบไม่ใส่กลับจนได้จำนวน 390 หลังคาเรือนตามสัดส่วนของ ประชากรที่คำนวณไว้ รายละเอียดเพิ่มเติมระบุไว้ในบทที่ 3

กลุ่มที่ 3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการสนับสนุน จำนวน 2 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ประกอบด้วย ครูโรงเรียนวัดห้วยเจริญสุข จำนวน 2 คน

4. สถานที่วิจัย ได้แก่ ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
5. ระยะเวลาในการวิจัยและพัฒนา รวม 2 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2565 – สิงหาคม 2567
 - 5.1 ระยะเวลาช่วงที่ 1 ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2565 – กรกฎาคม 2566
 - 5.2 ระยะเวลาช่วงที่ 2 ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2566 – มกราคม 2567
 - 5.3 ระยะเวลาช่วงที่ 3 ตั้งแต่เดือนมกราคม 2567 – สิงหาคม 2567

ความสำคัญของการวิจัย

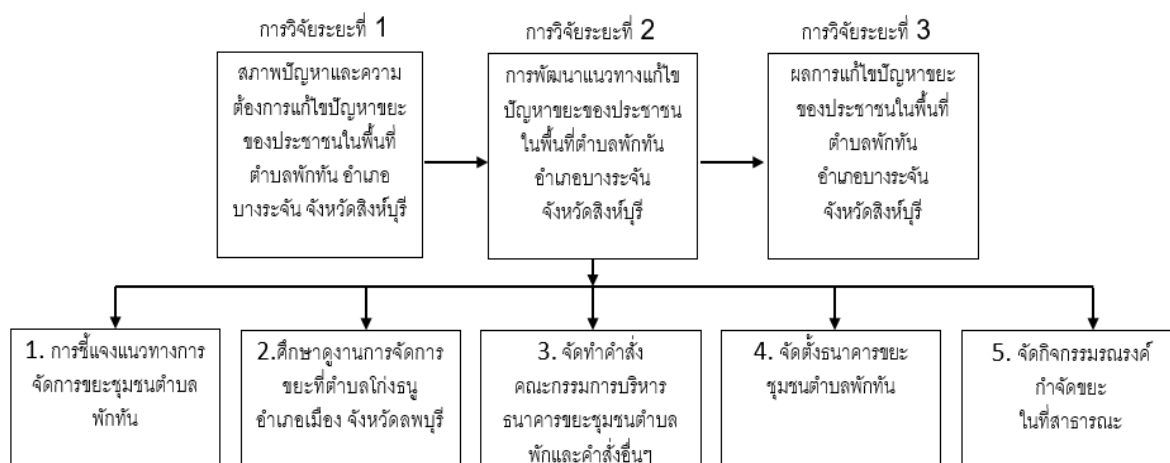
1. ประชาชนในพื้นที่ได้รับแก้ไขปัญหาขยะทำให้ประชาชนมีการจัดการขยะที่ถูกต้อง
2. หน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องมีแนวทางในแก้ไขปัญหาขยะในพื้นที่
3. ระบบการจัดการขยะของพื้นที่มีการบูรณาการร่วมกันของภาครัฐ เอกชน และประชาชน

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการขยะ หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะของครัวเรือนและชุมชน ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เช่น การคัดแยกขยะ การนำขยะรีไซเคิลมาขายกับกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพัททัน
2. ชุมชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
3. การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญร่วมกับวิทยากรที่เหมาะสม และสนับสนุนการติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง (ตามแนวคิดของทnungศักดิ์ คุ่มไชนะ, 2540)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากตำรา คู่มือ หนังสือ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ และรายงานผลการวิจัย ซึ่งจะนำไปสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เพื่อเสนอเป็นนโยบายสู่การปฏิบัติ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วย ตำรา บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสารต่าง ๆ ขอนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับขยะชุมชน
2. แนวทางการจัดการขยะในชุมชน
3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
4. แนวคิดการติดตามและการประเมินผล
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับขยะชุมชน

1.1 ความหมายขยะชุมชน

1.1.1 พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.2535 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ขยะ” หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า วัสดุพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร ถัง มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น ๆ (ราชกิจจานุเบกษา, 2535)

1.1.2 กรมควบคุมมลพิษได้ให้ความหมายของคำว่า “ขยะ” หมายถึง เศษวัสดุ วัสดุพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร ถัง มูลสัตว์ ซากสัตว์หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่เหลือทิ้งจากบ้านพักอาศัย ร้านค้า ตลาด สถานประกอบการ สถานที่ทำงาน หรือ สถานที่อื่นใด (กรมควบคุมมลพิษ, 2564)

โดยสรุป ขยะชุมชนหมายถึง ขยะออกมาจากชุมชนที่ถูกทิ้งออกมาจากครัวเรือน ตลาด ร้านค้า สถานที่ต่าง ๆ ภายในชุมชนหรือสิ่งอื่นใดที่กวาดจากถนน ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น ๆ ทั้งในรูปแบบสารอินทรีย์ และสารอนินทรีย์ ได้แก่ เศษอาหาร ซากสัตว์ วัสดุพลาสติก วัสดุก่อสร้าง เป็นต้น รวมถึงขยะติดเชื้ออันตรายจากชุมชน

1.2 แหล่งกำเนิดขยะชุมชน (กรมควบคุมมลพิษ, 2558) แบ่งได้ดังนี้

1.2.1 ขยะจากบ้านเรือนอาคาร ที่อยู่อาศัย ขยะจะมีหลากหลายลักษณะ เช่น เศษอาหาร เศษวัสดุ ทั้งที่อันตรายและไม่อันตราย

1.2.2 ขยะจากกิจกรรมภาคอุตสาหกรรม เช่น เศษวัสดุ สารประกอบต่างๆ จากการประกอบกิจการ

1.2.3 ขยะจากกิจกรรมภาคเกษตรกรรม เช่น ภาชนะบรรจุสารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช เศษซากพืช และแมลง เศษซากพืช ซากสัตว์ เป็นต้น

1.3 ประเภทของขยะ (กรมควบคุมมลพิษ, 2564) จำแนกได้ดังนี้

1.3.1 ขยะอินทรีย์ (Compostable Waste) คือ ขยะที่เน่าเสียหรือย่อยสลายได้เร็ว เช่น เศษผัก ผลไม้ เศษอาหารใบไม้ เศษเนื้อสัตว์ จากครัวเรือน ร้านค้าตลาด หรือจากเกษตรกรรม

1.3.2 ขยะรีไซเคิล (Recyclable Waste) คือ ขยะที่ยังใช้ได้ หรือวัสดุที่ยังสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ เช่น แก้ว กระดาษ พลาสติก โลหะ และยาง

1.3.3 ขยะอันตราย (Hazardous Waste) คือ ขยะที่มีการเจือปนเป็นอันตรายชนิดต่าง ๆ เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดไฟ แบตเตอรี่โทรศัพท์เคลื่อนที่ กระป๋องสเปรย์

1.3.4 ขยะทั่วไป (General Waste) คือ ขยะมีลักษณะที่ย่อยสลายยาก เช่น ห่อพลาสติกใส่ขนม ถุงพลาสติกบรรจุผักผลไม้ ขยะหมีกึ่งสำเร็จรูป ถุงพลาสติกเบ้าเศษอาหาร โฟมเบ้าอาหาร

1.4 ผลกระทบขยะต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (ศักดิ์นคร คำภีระ, 2562)

1.4.1 เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงและพาหะของโรค

เชื้อจุลินทรีย์ปนเปื้อนมากับขยะมีโอกาสมิที่จะขยายพันธุ์เพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้นได้ จึงทำให้เกิดเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ที่สำคัญของเชื้อโรคและแมลงพาหะ เช่น แมลงวัน หนู แมลงสาบ ซึ่งเป็นพาหะนำโรคมามากที่สุด

1.4.2 เป็นสาเหตุเกิดของโรค

เนื่องจากการเก็บรวบรวมและการกำจัดขยะไม่ดี หรือปล่อยให้ขยะเหลือทิ้งค้างไว้ในชุมชน จะเป็นสาเหตุของเชื้อโรคต่างๆ เช่น ตับอักเสบบี เชื้อไทฟอยด์ เชื้อโรคเอดส์ ฯลฯ เป็นแหล่งกำเนิดและอาหารของสัตว์ต่างๆ ที่เป็นพาหะนำโรคมามากที่สุด เช่น แมลงวัน แมลงสาบ และหนู เป็นต้น

1.4.3 ก่อให้เกิดความรำคาญ

ขยะมูลฝอยหากเก็บรวบรวมได้ไม่หมดก็จะเกิดเป็นกลิ่นรบกวน กระจายอยู่ทั่วไปในชุมชน นอกจากนั้นฝุ่นละอองที่เกิดจากการเก็บรวบรวมการขนถ่าย และการกำจัดขยะก็ยังคงเป็นเหตุรำคาญที่มักจะได้รับ การร้องเรียนจากประชาชนในชุมชนอยู่เสมอ

1.4.4 ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

ซากถ่านไฟฉาย ซากแบตเตอรี่ ซากหลอดฟลูออเรสเซนต์ จะส่งผลต่อปริมาณโลหะหนักพวกปรอท แคดเมียม ตะกั่ว ในดินมาก ซึ่งจะส่งผลเสียต่อระบบนิเวศในดิน และเมื่อฝนตกมาจะทำให้ น้ำเสียจากกองขยะมูลฝอยไหลปนเปื้อนดินบริเวณรอบ ๆ ทำให้เกิดมลพิษของดินได้ และถ้ามีการเผาขยะกลางแจ้งทำให้เกิดควันมีสารพิษทำให้อากาศเสีย

1.4.5 ทำให้เกิดการเสี่ยงต่อสุขภาพ

ขยะที่ทิ้งและรวบรวมโดยขาดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขยะอันตราย ถ้าขาดการจัดการที่เหมาะสมย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนได้ง่าย เช่น โรคทางเดินอาหารที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรียที่มีแมลงวันเป็นพาหะ หรือได้รับสารพิษที่มากับขยะอันตราย

1.5 โรคที่อาจเกิดจากขยะเป็นสื่อ (ศักดิ์นคร คำภีระ, 2562)

1.5.1 โรคระบบทางเดินอาหาร เกิดจากเชื้อจุลินทรีย์ต่างๆ เช่น ไวรัส รา หรือแบคทีเรียในขยะตกค้างบนพื้น ซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของหนู ยุง แมลงสาบ และแมลงวัน พาหะนำโรคภัยต่างๆ มาสู่มนุษย์เช่น โรคท้องร่วง โรคพยาธิต่างๆ โรคบิด รวมถึงเชื้อฮิวตาตโรค และไทฟอยด์

1.5.2 โรคจากการติดเชื้อ อันตรายจากขยะติดเชื้อโรค เช่น ถุงยางอนามัย ผ้าอนามัย กระดาษทิชชูที่ใช้แล้ว ฯลฯ หรือขยะที่เป็นวัตถุมีคม เช่น ไม้แหลม แก้วแตก และโลหะมีคม ฯลฯ อาจจะทำให้เกิดโรคที่มาจาก การติดเชื้อจากขยะดังกล่าวได้

1.5.3 โรคภูมิแพ้ เกิดจากการสูดดมกลิ่นขยะหรือฝุ่นละอองที่ปลิวฟุ้งกระจายมาจากเศษขยะชนิดต่างๆ นอกจากนี้การเผาขยะอาจทำให้มีสารอันตรายปะปนอยู่ในอากาศในรูปของไอหรือฝุ่นของสารเคมี ได้เช่นกัน

1.5.4 โรคผิวหนัง ขยะมีพิษบางชนิด เช่น ยาฆ่าแมลง ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาด จะมีสารเคมีอันตรายประกอบ ถ้าหากสัมผัสหรือจับต้องโดยตรง จะทำให้ซึมเข้าสู่ผิวหนัง กระแสเลือด และเข้าสู่ร่างกายไปอย่างรวดเร็ว จนเกิดโรคต่างๆ ตามมา

1.5.5 โรคมะเร็ง ถ้าหากสูดดมอากาศเสีย หรือสัมผัสสารเคมีอันตรายต่างๆ อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน อาจทำให้เสี่ยงต่อการเป็นโรคมะเร็งผิวหนัง มะเร็งตับ หรือมะเร็งชนิดอื่นๆ ได้

โดยสรุป ขยะมีแหล่งกำเนิดมากจากผู้อยู่อาศัยในบ้านเรือน ภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม ซึ่งขยะแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย ขยะทั่วไป หากขยะไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกหลักวิชาการจะสามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เช่น เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงและพาหะนำโรค, ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2. แนวทางการจัดการขยะในชุมชน

2.1 หลักแนวทาง 3R เพื่อจัดการขยะ(กรมควบคุมมลพิษ, 2564)

2.1.1 Reduce ใช้น้อยหรือลดการใช้ หมายถึง การลดปริมาณการใช้โดยใช้เท่าที่จำเป็น หลีกเลี่ยงการใช้อย่างฟุ่มเฟือยเพื่อลดปริมาณขยะให้มากที่สุด เช่น การใช้ตะกร้าหรือถุงผ้าใส่ของที่ซื้อเพื่อลดปริมาณพลาสติกและโฟมซึ่งกำจัดยาก การใช้แก้วน้ำส่วนตัวแทนการใช้แก้วครั้งเดียวแล้วทิ้ง การใช้ปิ่นโตหรือกล่องใส่อาหารเพื่อลดขยะโฟมซึ่งย่อยสลายยาก เป็นต้น

2.1.2 Reuse ใช้ซ้ำ หมายถึง การนำของเสียบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้อีกโดยไม่ผ่านกระบวนการแปรรูปหรือแปรสภาพ เช่น การใช้กระดาษสองหน้า การใช้ถ่านไฟฉายแบบชาร์จใหม่ได้ การใช้สินค้ามือสอง เป็นต้น

2.1.3 Recycle แปลรูปใช้ใหม่ หมายถึง การนำขยะรีไซเคิล ของเสีย บรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือใช้ มาแปรรูปเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิต เช่น การนำกระป๋องอะลูมิเนียมมาหลอมเพื่อเป็นวัตถุดิบในการทำกระป๋องอะลูมิเนียมใหม่ การนำกล่องเครื่องดื่มยูเอชทีมาแปรรูปเป็นลังคา การนำกระดาษมาแปรรูปเป็นกล่องทิชชู การนำขวดพลาสติกใส (PET) มาแปรรูปเป็นเสื้อ เป็นต้น

2.2 การจัดการขยะแต่ละประเภท (กรมควบคุมมลพิษ, 2564)

2.2.1 ขยะทั่วไป ควรคัดแยกแล้วล้างทำความสะอาด สามารถนำไปขายหรือนำไปเป็นพลังงานเชื้อเพลิง

2.2.2 ขยะอันตราย ควรคัดแยกไว้ที่จุดรวมเพื่อป้องกันการปนเปื้อนและกำจัดให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เช่น การฝังกลบ ระบบเตาเผา

2.2.3 ขยะขยะรีไซเคิล ควรคัดแยกแล้วนำไปขายในพื้นที่นั้นๆ เช่น ร้านขายของเก่า ธนาคารขยะ

2.2.4 ขยะอินทรีย์ ควรคัดแยกแล้วนำไปทำเป็นปุ๋ยหมักชีวภาพ น้ำหมัก หรือนำไปฝังกลบต่อไป

2.3 การจัดการขยะในชุมชน (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2562) คือ แนวคิดในการจัดการขยะแบบผสมผสานที่มีเป้าหมายเจาะจงที่กลุ่มผู้ผลิตขยะ โดยมีเป้าหมายเพื่อลดปริมาณขยะ ณ แหล่งกำเนิดขยะ ได้แก่ ครั้วเรือนในชุมชนเพื่อลดปัญหาและลดต้นทุนของส่วนอื่นๆ ของการจัดการขยะโดยรวม เทคนิควิชาการของการลดปริมาณขยะและในแง่ของการจัดการจากแผนสู่การปฏิบัติโดยแนวคิดการจัดการขยะในชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 การจัดการของขายได้ คือ การคัดแยกขยะในระดับครั้วเรือนเพื่อนำไปขายในร้านรับซื้อขยะรีไซเคิล หรือ ธนาคารขยะรีไซเคิล ตลาดนัดขยะรีไซเคิล

2.3.2 การทำปุ๋ยหมักจากขยะอินทรีย์ คือ การแยกขยะอินทรีย์เพื่อนำไปทำปุ๋ยหมัก เพื่อลดปัญหากลิ่นจากขยะอินทรีย์และได้ปุ๋ยเพื่อใช้บำรุงพืชภายในครั้วเรือนอีกด้วย

2.3.3 การจัดการถังขยะของตนเอง โดยให้แต่ละครั้วเรือนรับผิดชอบถังขยะของตนเอง แต่ละครั้วเรือนจะมีถัง 2 ใบ สำหรับขยะอินทรีย์และขยะทั่วไป ในส่วนของขยะทั่วไปที่ขายได้อาจจะรวบรวมแยกใส่กล่องหรือลังไว้เพื่อนำไปขาย

2.3.4 ถนนปลอดถังขยะ หากมีการบริหารจัดการขยะโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดเวลาที่แน่นอนในการจัดเก็บขยะ เพื่อให้ประชาชนนำถังขยะออกมาวางไว้ด้านนอกเพื่อให้เจ้าหน้าที่มาจัดเก็บไป วิธีนี้ทำให้ถนนแลดูสะอาดปราศจากกลิ่นรบกวนจากถังขยะที่อยู่บนทางเท้า

2.3.5 ความถี่ในการจัดเก็บขยะ เป็นผลที่ตามมาจากการคัดแยกขยะและทำให้ปริมาณขยะที่ต้องเก็บขน กำจัด ลดลง ก็คือความถี่ในการจัดเก็บขยะที่ลดลงตามมาด้วย โดยปกติแล้ว อบต. พักทัน มีการจัดเก็บขยะอันตรายจากชุมชนโดยตั้งถังขยะอันตรายไว้ ณ อบต. พักทัน เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนคัดแยกขยะอันตราย

2.4 แนวทางการขับเคลื่อนธนาคารขยะ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2566)

2.4.1 ความหมายของธนาคารขยะ (Recyclable Waste Bank) คือ รูปแบบการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีการคัดแยกขยะรีไซเคิล โดยใช้หลักการของธนาคารมาประยุกต์ใช้เพื่อให้สมาชิกนำขยะรีไซเคิลมาขายที่ธนาคารขยะ โดยมีคณะทำงานธนาคารขยะหมู่บ้าน/ชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกมาดำเนินการคัดแยกและชั่งน้ำหนัก คำนวณเป็นมูลค่าและบันทึกข้อมูลการขายลงสมุดคู่ฝาก โดยใช้ราคาที่คณะทำงานธนาคารขยะหมู่บ้าน/ชุมชน ได้ประสานงานกับผู้ประกอบการรับซื้อขยะรีไซเคิลเป็นเกณฑ์ในการกำหนดราคารายได้จากการดำเนินการธนาคารขยะจะนำมาใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินการ และใช้ในส่งเสริมกิจกรรมและสวัสดิการของสมาชิกธนาคารขยะต่อไป

2.4.2 การขับเคลื่อนในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- การเตรียมความพร้อม

1. สำรวจข้อมูลขยะระดับครัวเรือน การจัดการขยะ การคัดแยกขยะรีไซเคิลขยะ ในระดับครัวเรือน พร้อมทั้งจัดทำฐานข้อมูล

2. ประชุมรับฟังความคิดเห็นการดำเนินงานธนาคารขยะในชุมชน/หมู่บ้าน

3. จัดทำธรรมนูญชุมชนเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการคัดแยกขยะครัวเรือน

- การจัดตั้งคณะกรรมการ

1. คณะกรรมการบริหารธนาคารขยะ

มาจากการแต่งตั้งโดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล/นายกเทศมนตรี เป็นประธานกรรมการ คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเจ้าหน้าที่ฝ่ายงานต่าง ๆ และประธานคณะกรรมการธนาคารขยะ โดยแต่งตั้งผู้แทนจากชุมชน/หมู่บ้านเป็นคณะกรรมการ มีบทบาทในการกำกับดูแลขับเคลื่อนการดำเนินงาน สนับสนุนและให้คำปรึกษาในการบริหารจัดการการดำเนินงานธนาคารขยะ แก่คณะกรรมการธนาคารขยะชุมชน/หมู่บ้าน รวมถึงร่วมกำหนดทิศทางการบริหารจัดการธนาคารขยะ ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามเป้าหมายที่สอดคล้องกับการดำเนินงาน

2. คณะกรรมการธนาคารขยะชุมชน/หมู่บ้าน

มาจากการคัดเลือกของชุมชนและหมู่บ้าน มีบทบาทในการขับเคลื่อนและบริหารจัดการขยะในระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก ฯลฯ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะ ทำหน้าที่สนับสนุนและขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยมีผู้แทนจากคณะกรรมการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมเป็นที่ปรึกษาในคณะกรรมการฯ ด้วยเพื่อให้คำแนะนำและติดตามผลการบริหารจัดการธนาคารขยะให้เกิดความโปร่งใส บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

3. คณะทำงานธนาคารขยะชุมชน/หมู่บ้าน ฝ่ายงานต่าง ๆ

มาจากการคัดเลือกและแต่งตั้งจากคณะกรรมการธนาคารขยะชุมชน/หมู่บ้าน มีหน้าที่ความรับผิดชอบให้คณะทำงานธนาคารขยะชุมชน/หมู่บ้าน ฝ่ายงานต่าง ๆ ได้แก่

ฝ่ายงานทะเบียนสมาชิกและบันทึกข้อมูล มีหน้าที่รับสมัครสมาชิก จัดทำทะเบียนสมาชิก บันทึกข้อมูลสมาชิก

ฝ่ายงานการเงินและบัญชี มีหน้าที่รับผิดชอบเอกสารการเงิน ทำบัญชีรายรับรายจ่าย ตรวจสอบความถูกต้อง

ฝ่ายการจัดซื้อและขาย มีหน้าที่บันทึกข้อมูลการซื้อขายขยะ ตรวจสอบราคาประสานงานกับผู้ประกอบการ

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่สร้างการรับรู้ให้ประชาชน ประชาสัมพันธ์งานและประสานงานกับหน่วยงาน

ฝ่ายติดตามและประเมินผล มีหน้าที่สรุปผลการดำเนินงานและรายงานผลให้คณะกรรมการบริหารธนาคารขยะ

ซึ่งมีการกำหนดหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละฝ่ายที่ชัดเจนเพื่อเป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการขับเคลื่อนและพัฒนาระบบบริหารขยะชุมชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน สามารถใช้วิธีการคัดเลือกจากตัวแทนชุมชน/หมู่บ้านเพื่อเข้ามาเป็นคณะทำงานฯ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นที่ปรึกษา เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

4. การจัดทำระเบียบของธนาคารขยะ

คณะกรรมการธนาคารขยะชุมชน/หมู่บ้าน มีหน้าที่จัดทำระเบียบและข้อกำหนดของธนาคารขยะโดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนและเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินการออกระเบียบและข้อกำหนดต่าง ๆ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และการดำเนินงานของท้องถิ่น อาทิเช่น ระเบียบธนาคารขยะไว้เพื่อให้คณะกรรมการธนาคารขยะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการออกระเบียบต่างๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนหรือพื้นที่ ซึ่งอาจมีรายละเอียดครอบคลุมหัวข้อดังนี้ ข้อความทั่วไป วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งธนาคารขยะ โครงสร้างของธนาคารขยะ ขั้นตอนและเงื่อนไขการสมัครสมาชิก การดำเนินงาน การรักษาบัญชีและการถอนเงิน การทำบัญชีและการตรวจสอบ และอื่นๆ

โดยสรุป แนวคิดการจัดการขยะในชุมชนมุ่งให้ประชาชนเริ่มต้นจัดการขยะในครัวเรือนอย่างถูกต้อง โดยเริ่มจากการคัดแยกขยะแต่ละประเภท นำขยะรีไซเคิลมาขาย, ขยะอินทรีย์นำมาทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น โดยกระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางให้พื้นที่อบต. พักทันนำไปวางแผนแก้ปัญหาขยะซึ่งลดงบประมาณจำนวนมาก และก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนในด้านความร่วมมืออีกทั้งยังส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของประชาชนให้มีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมไปพร้อมกันอีกทางหนึ่ง

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3.1 ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3.1.1 (สุภางค์ จันทวานิช, 2531) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การวิจัยที่นำแนวคิด 2 ด้านมาผสมผสานกันคือ การปฏิบัติการ (Action) คือ กิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้อง

ดำเนินการ และ การมีส่วนร่วม (Participatory) อันเป็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การระบุปัญหา การดำเนินการ การให้ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการแก้ปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้น ๆ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนประชาชนเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชนและหาแนวทางการแก้ไข กระบวนการวิจัยจึงดำเนินไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างประชาชนและผู้วิจัย ทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3.1.2 (ขนิษฐา กาญจนสินนท์, 2536) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การวิจัยที่พยายามศึกษาชุมชนโดยการเน้นวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา วางแผน และดำเนินการตามแผน รวมทั้งการติดตามประเมินผล โดยทุกขั้นตอนนั้นประชาชนในชุมชนเข้าร่วมด้วย อันเป็นการส่งเสริมชุมชนได้เกิดการเรียนรู้การพัฒนาตนเอง

3.1.3 (กมล สุตประเสริฐ, 2537) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดกระทำวิจัยโดยผู้ปฏิบัติเพื่อนำผลการวิจัยมาใช้แก้ปัญหาโดยทันที และต้องกระทำเป็นหมู่คณะร่วมกันที่จะต้องสืบสวน สอบสวนปัญหาและข้อโต้แย้งร่วมกันเป็นกลุ่มวิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหา

3.1.4 (นิตยา เงินประเสริฐ, 2544) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกลยุทธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาโดยมีการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่ไปสู่สิ่งที่สามารถเป็นไปได้ ทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับสังคม โดยหัวใจของการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่กระบวนการวิจัย ซึ่งใช้แนวทางความร่วมมือระหว่างนักวิจัยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้กระบวนการวิจัยจะต้องเป็น ประชาธิปไตย ยุติธรรม อีสุภะ และส่งเสริมคุณค่าของชีวิต

โดยสรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคือการร่วมกันดำเนินกระบวนการวิจัยโดยผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่และประชาชนกับผู้วิจัย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพความจริงของสังคมนั้น และเห็นภาพแห่งคุณลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ชัดเจน

3.2 หลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

(พันธุ์ทิพย์ รามสูต, 2540) กล่าวว่าหลักการของวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

3.2.1 ปรับปรุงความสามารถและพัฒนาศักยภาพของประชาชน ด้วยการส่งเสริมยกระดับและพัฒนาความเชื่อมั่นให้เกิดการวิเคราะห์ สังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของตนเอง ซึ่งเป็นการนำเอาศักยภาพของตนเองมาใช้ประโยชน์

3.2.2 ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ประชาชน ตลอดจนมีการนำไปใช้อย่างเหมาะสม

3.2.3 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้เห็นปัญหาที่สำคัญในพื้นที่

3.2.4 การสะท้อนความคิดของประชาชน ทำให้เห็นสภาพการณ์ของปัญหาของตนเอง วิเคราะห์ วิเคราะห์ ตรวจสอบสภาพข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้น

3.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

(สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ, 2545) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

3.3.1 เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่งเข้ามาร่วมศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูล รวมทั้งการหาประเด็นปัญหาเชิงพัฒนาและวรรณกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนตน มิใช่รอคอยแต่นักวิจัย และนักพัฒนามาดำเนินการให้

3.3.2 เพื่อให้ได้ข้อมูลความเป็นจริง แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมหรือมีความพอดีกับบริบทของชุมชนท้องถิ่นนั้น

3.3.3 เพื่อให้มีการขับเคลื่อนมวลสมาชิกเข้าด้วยกัน เป็นกระบวนการของผู้มีความรับผิดชอบร่วมกัน เรียนรู้ด้วยกันและแก้ไขปัญหาไปพร้อมกัน

3.4 เป้าหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

(พันธุ์ทิพย์ รามสูตร, 2540) กล่าวว่าเป้าหมายหลักของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นมีหลายประการ ประกอบด้วย

3.4.1 ค้นหาความรู้พื้นบ้านที่ยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลาย

3.4.2 ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างวัฒนธรรม

3.4.3 สร้างคุณภาพระหว่างวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางวิชาการ และความรู้พื้นฐาน

3.4.4 ยอมรับในความไม่เท่าเทียมกันของภาวะสังคมเศรษฐกิจ

(อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์, 2549) กล่าวว่าเป้าหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

3.4.5 ประชาชนได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น สามารถคิด วิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง มีความเชื่อมั่นให้ความร่วมมือกันอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม

3.4.6 ประชาชนได้รับการแก้ไขปัญหา การจัดสรรทรัพยากรต่างๆ มีการกระจายอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม รวมทั้งมีข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี

3.4.7 มีวิจัยและพัฒนาได้เรียนรู้จากชุมชน จากการทำงานก่อให้เกิดความเข้าใจอันดี และเกิดแนวคิดในการพัฒนาตนเองของนักวิจัยอย่างแท้จริง

3.4.8 ผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที เนื่องจากได้ลงมือทำกิจกรรมโดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเกิดการผนึกกำลังร่วมกันโดยที่ประชาชนเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ตลอดจนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานที่โครงการดำเนินการอยู่

3.5 ระเบียบวิธีของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

(กมล สดุดประเสริฐ, 2537) กล่าวว่ากิจกรรมของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในทัศนคติของผู้เขียนมีความแตกต่างกันดังนี้

3.5.1 กิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการ หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ประสานงาน หรือผู้อำนวยการวิจัยโดยเป็นกิจกรรมการแสวงหาความรู้ของนักวิจัยตามโครงการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในชุมชนพื้นที่เป้าหมายของผู้วิจัยแต่ละคน โดยจุดมุ่งหมายที่สำคัญของนักวิจัยคือการสร้างรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ และสามารถที่จะเผยแพร่แก่สังคมได้ โดยรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลนั้น จะต้องเป็นรูปแบบที่สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สิ้นเปลืองงบประมาณ และได้ผลตอบแทนจากการวิจัยค่อนข้างสูง

3.5.2 กิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เรียกว่า กิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการของชุมชน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความพยายามในการแก้ไขปัญหาชุมชนของนักวิจัยที่ปฏิบัติการร่วมกับชุมชน โดยนักวิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน หรือเป็นผู้อำนวยการวิจัย ซึ่งมีบทบาทหลักในการเป็นผู้ช่วยเหลือในกระบวนการวิจัยตั้งแต่เริ่มและค่อยๆ ลดการช่วยเหลือลง และหวังว่าเมื่อดำเนินการวิจัยไปจนถึงสิ้นสุดโครงการแล้ว ประชาชนจะมีความรู้จากการเรียนรู้ร่วมกันและสร้างพลังที่พอเพียงกระทั่งสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้โดยตนเองอย่างยั่งยืน

3.6 การมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นวิธีการสำคัญที่จัดว่าเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่ง และเป็นสาระสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, 2527) กล่าวว่าในเชิงทฤษฎีแล้ว การมีส่วนร่วมต่อการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการพัฒนานั้น มีหลากหลายมิติ สามารถจำแนกออกได้เป็นมิติต่างๆ ประกอบด้วย

3.6.1 ร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา เป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน วิเคราะห์ชุมชน ค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนร่วมกัน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้เรียนรู้สภาพของชุมชน วิถีชีวิต สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดทำและประกอบการพิจารณาวางแผนงานวิจัย

3.6.2 ร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนแล้ว นำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัญหา ระบุสาเหตุ อภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรที่จะใช้

3.6.3 ร่วมดำเนินการ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานขอความช่วยเหลือในกรณีที่เป็น

3.6.4 ร่วมรับผลประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการในการรับผลจากกิจกรรมที่ดำเนินการจากกิจกรรมการวิจัยในชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย

3.6.5 การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล และผลจากการพัฒนาดำเนินการไปแล้วสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีข้อจำกัดหรือไม่อย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินงานต่อไป

(ไพโรจน์ ชลารักษ์, 2549) กล่าวว่ารูปแบบของกระบวนการวิจัย การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ ช่วยให้เห็นบทบาทหน้าที่ของผู้เข้าร่วมวิจัยแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน เป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

3.6.6 ขั้นการศึกษาบริบท ในขั้นนี้นักวิจัยจะทำการกำหนดพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยเพื่อทำประชาคม โดยมีนักพัฒนาประชาสัมพันธ์ชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม

3.6.7 ขั้นกำหนดปัญหา ในขั้นนี้นักวิจัยสรุปคำถามหรือปัญหา รวมทั้งอธิบายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหาให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเห็นภาพและเกิดความเข้าใจตรงกัน นักวิจัยต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ขั้นการกำหนดปัญหาร่วมกับประชาชนจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการให้เกิดอย่างแท้จริงก่อนเริ่มขั้นตอนอื่น ๆ

3.6.8 ขั้นการวางแผนปฏิบัติงานวิจัย ในขั้นนี้นักวิจัยจัดทำขั้นตอนแผนปฏิบัติงานวิจัยให้ชัดเจน ระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำวิจัยมีบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้าง มีส่วนร่วมอย่างไร พร้อมทั้งการปรับปรุงพัฒนาแผนปฏิบัติงานวิจัยโดยนักวิจัยจะติดตามผลการดำเนินงานทุกขั้นตอน และคอยตรวจสอบผลการดำเนินงานทุกขั้นตอน

3.6.9 ขั้นการติดตามตรวจสอบและปรับปรุง รวมทั้งการแก้ไขระหว่างปฏิบัติงานวิจัยโดยนักวิจัยพิจารณาหาทางปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย โดยอาศัยข้อมูลจากทุกฝ่าย

3.6.10 ขั้นการสรุปผลการวิจัยในขั้นนี้นักวิจัยจะทำการสรุปผลการวิจัย และเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยออกเผยแพร่ นักพัฒนามีส่วนร่วมด้วยการรับทราบและตรวจสอบประเมินผลการวิจัย

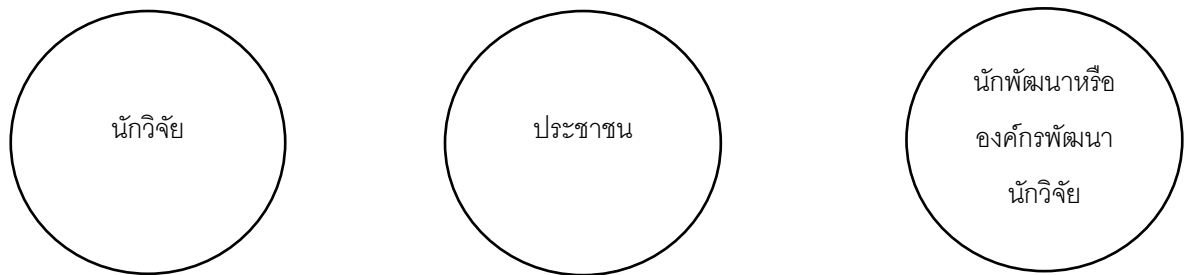
ในแง่ของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (สุภางค์ จันทวนิช, 2531) อธิบายไว้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น เป็นการผสมผสานความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัยของนักวิจัย วัตถุประสงค์ของนักวิจัยและนักพัฒนา ควบคู่ไปกับการต้องการความรู้และประสบการณ์ของผู้ถูกวิจัย ดังนั้นการดำเนินการและผลของการวิจัยจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายได้แก่

3.6.11 บุคคลเป้าหมายอาจเป็นผู้แทนของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย หรือชุมชนที่จะทำการศึกษา ซึ่งถือว่าคนในชุมชนหรือกลุ่มนั้น เป็นผู้ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับตนเองดีที่สุด

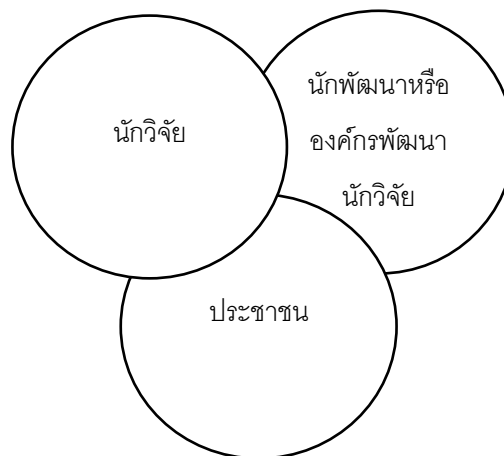
3.6.12 นักวิจัยเป็นผู้แทนของนักวิชาการที่มีความสนใจในการพัฒนาและวิจัย ซึ่งเป็นคนนอก นักวิจัยนี้เป็นฝ่ายผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องแนวคิด ทฤษฎีและระเบียบวิธีการวิจัย

3.6.13 นักพัฒนาเป็นกลุ่มผู้มีความรู้และมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาซึ่งมักจะเป็นผู้แทนของฝ่ายรัฐบาลหรือองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งแม้ว่าเป็นคนนอก แต่ก็นับว่าเป็นบุคคลที่ค่อนข้างจะใกล้ชิดกับบุคคลเป้าหมายของการพัฒนาหรือบุคคลกลุ่มแรกมากที่สุด ซึ่งบางครั้งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยและนักพัฒนาอาจเป็นบุคคลเดียวกันก็ได้โดยอธิบายตามภาพที่ 1

ก่อนทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

หลังทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน นักวิจัย นักพัฒนาหรือเอกชนก่อนและหลังการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

จากภาพที่ 1 (สุภางศ์ จันทวานิช, 2531) อธิบายไว้ว่า ภาพวงกลมแต่ละวงคือ โลกทัศน์หรือวิธีการมองปัญหาของคนแต่ละกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งวิธีการมองนี้ย่อมแตกต่างกันไปตามกรอบแนวคิดที่แต่ละบุคคลยึดถือ ซึ่งภายหลังจากที่มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้ว บุคคลทั้งสามกลุ่มซึ่งประกอบด้วย นักวิจัย ประชาชน หรือบุคคลกลุ่มเป้าหมายและนักพัฒนา จะมีความเข้าใจถึงปัญหาและความเข้าใจร่วมกันในการพัฒนา ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับความสำเร็จในการพัฒนาและเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการต่างๆ ของชุมชนและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(สุริยา วีรวงศ์, 2538) อธิบายขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ระยะเตรียมการวิจัย (Pre-research Phase) ในระยะนี้คือการเตรียมชุมชนเพื่อให้มีความพร้อมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและเป็นแกนหลักของการวิจัยลักษณะนี้ การเตรียมการวิจัยมีจุดมุ่งเน้นเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้วิจัย ผู้นำชุมชน ประชาชน เจ้าหน้าที่โดยมีขั้นตอนย่อยต่างๆ คือ

- 1.1 การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Build-up Rapport) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนที่ดีที่สุดคือ การปฏิบัติตัวของนักวิจัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน นักวิจัยควรร่วมกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนซึ่งเป็นเครื่องช่วยให้ นักวิจัยทำความเข้าใจโลกทัศน์ของประชาชน เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสามารถทำการวิเคราะห์ค่านิยมสภาพการณ์และปัญหาของการดำเนินงานวิจัยที่อาจเกิดขึ้นเพื่อการเตรียมความพร้อมที่มีประสิทธิภาพ

- 1.2 การสำรวจศึกษาชุมชน (Surveying and Studying Community) การศึกษาข้อมูลที่เป็นลักษณะทางกายภาพ และแหล่งทรัพยากรต่างๆในชุมชน เช่น ประชากร สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมการเมือง โดยส่วนมากผู้วิจัยจะใช้แบบสังเกต สุ่มบันทึก และถ่ายภาพ เป็นต้น

- 1.3 การคัดเลือกชุมชน (Selecting Community) โดยทั่วไปจะคัดเลือกชุมชนที่ด้อยโอกาสพัฒนา (Disadvantage Community) เพื่อเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างโอกาสความเท่าเทียมในการพัฒนากับชุมชนอื่น อย่างไรก็ตามักมีงานวิจัยจำนวนมากคัดเลือกชุมชนโดยยึดเอาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข

- 1.4 การเข้าสู่ชุมชน (Entering Community) จำเป็นต้องใช้ข้อมูลนำมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจคัดเลือกพื้นที่ดำเนินการ โดยข้อมูลควรมีความรอบด้าน สำหรับแหล่งที่มาอาจได้มาจากส่วนราชการ หรือนักวิจัยอาจลงพื้นที่เองโดยการสำรวจชุมชน (Community Surveying)

- 1.5 การเตรียมคนและเครือข่ายความร่วมมือ (Preparing people and cooperation networks) มักกำหนดให้เป็นขั้นตอนสุดท้ายของระยะก่อนการวิจัย เพื่อก่อให้เกิดการประสานงานที่ดีเพื่อความสะดวกต่อการดำเนินงานวิจัย ซึ่งมักจะมีการเตรียมคน 3 กลุ่มคือ

1.5.1 เตรียมคนในชุมชน คณะนักวิจัยมักลงพื้นที่เพื่อจัดประชุมในชุมชนเพื่อให้ประชาชนรู้จักและคุ้นเคยกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่ชัดเจน

1.5.2 เตรียมนักพัฒนา หมายถึง ผู้นำชุมชน พัฒนาการอำเภอหรือตำบล และเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น เช่น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล โดยขั้นนี้คือการประสานความร่วมมือ สร้างความเข้าใจกรอบการดำเนินงาน

1.5.3. เตรียมนักวิจัย ด้วยการประชุมปรึกษาเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจตรงกันในบทบาทหน้าที่

2. ระยะดำเนินการวิจัย (Research Phase)

2.1 การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน (Problem Identification and Diagnosis) การศึกษาวิเคราะห์ชุมชน เน้นที่กระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ โดยวิธีการอภิปรายปัญหาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชน ทั้งระดับบุคคล และระดับกลุ่ม เพื่อประเมินปัญหาและความต้องการของชุมชนความพร้อมของทรัพยากร ในการกำหนดแผนเพื่อจัดโครงการต่อไป

2.2 การพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ (Project Appraisal and Identification) เมื่อมีการวิเคราะห์โครงการโดยประเมินความต้องการของชุมชนแล้ว ประชาชนและนักวิจัยจะต้องพิจารณาร่วมกันเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาก็ที่เหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งประชาชนมีบทบาทหลักมากยิ่งขึ้น และกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการ

2.3 การกำหนดแผนงานโครงการและการจัดการ (Planning Phase) เป็นการตัดสินใจร่วมกันเพื่อคัดเลือกโครงการและกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ ดังนั้นเพื่อความมั่นใจว่าโครงการที่ได้รับคัดเลือกเป็นโครงการที่ต้องดำเนินการ ผู้วิจัยควรกระตุ้นให้ประชาชนมีบทบาทหลักในการแก้ไขปัญหา

2.4 การปฏิบัติตามโครงการ (Implementation Phase) ผู้วิจัยต้องตั้งคำถามกับคณะทำงานในแต่ละส่วน เช่น ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ และทำอย่างไร ในแง่อุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ เช่น ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการและผลประโยชน์ของการทำวิจัยและโยชน์ของการทำวิจัย ประชาชนคิดว่าการวิจัยเป็นเทคนิคที่ต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะและไม่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ประกอบกับการวิจัยลักษณะนี้ไม่มีการจ่ายค่าตอบแทนเป็นเงิน การเข้าร่วมงานวิจัยของประชาชนจึงเป็นไปโดยเน้นการรับฟังสิ่งที่ผู้วิจัยมากกว่า

3. ระยะการติดตามและประเมินผลโครงการ (Monitoring and Evaluation Phase)

เป็นขั้นตอนที่เกี่ยวกับการวัดผลสำเร็จของโครงการ หากโครงการสามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสมและอย่างต่อเนื่อง โดยมากแล้วคณะวิจัยจะร่วมกับประชาชนทำการตรวจสอบข้อมูลการดำเนินการตามแผนที่ในระยะดำเนินการวิจัยว่าครบถ้วนหรือไม่ และควรเน้นถึงการมุ่งตอบสนองความต้องการและข้อจำกัดของชุมชน รวมถึงการทำให้ชุมชนได้มองเห็นปัญหาของตนเอง เกิดความต้องการอย่างมุ่งมั่นส่วนร่วมทั้งการปฏิบัติงานวิจัยและการนำผลการวิจัยไปปรับปรุงให้ชุมชนดีขึ้นในขั้นตอนนี้ต้องอาศัย

ความเข้าใจที่ถูกต้อง การมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์และการกระตือรือร้นของผู้ที่เกี่ยวข้องและเข้าร่วมกระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อผลประโยชน์ในภาพรวม

โดยสรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) นับเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมและชุมชนที่ได้ ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเป็นงานวิจัยที่เริ่มต้นจากชุมชน สนับสนุนให้ประชาชนหรือตัวแทนในชุมชนเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้หาข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหารวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่กำลังประสบอยู่ โดยการร่วมกันวางแผน และกำหนดการดำเนินงานตามแผนหรือโครงการ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ และมีนักวิจัยภายนอก ทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้กระบวนการวิจัยบังเกิดผลสอดคล้องกับเป้าหมาย นับได้ว่าการวิจัยได้ช่วยสร้างคุณลักษณะของการเรียนรู้แบบพหุภาคี พร้อมกับก่อให้เกิดผลพลอยได้ที่เป็นจิตสำนึกตระหนักในปัญหาหน้าที่ และร่วมกันแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มทำงานร่วมกันทั้งแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนของชุมชน

4. แนวคิดการติดตามและการประเมินผล

(อรุณี เวียงแสง และคณะ, 2548) กล่าวว่า การติดตามและการประเมินผลเป็นหลักของการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ งานที่มีความซับซ้อนและต้องการความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สูง ยิ่งต้องมีการติดตามและประเมินผลที่จริงจังโดยการติดตามผลและประเมินผลที่ทรงพลังที่สุด คือ การติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจัดเป็นการประเมินผลแบบ "เอื้ออำนาจ"(empowerment evaluation) การติดตามและการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือหรือกลไกอย่างหนึ่งในการระดมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์หรือระดมปัญญา จากหลากหลายมุมมองแนวคิดบทบาท เข้าร่วมกันผลักดันกิจการหรือโครงการที่มีความซับซ้อนมีผลลัพธ์อย่างสูงให้เกิดผลในลักษณะ "เหนือความคาดหมาย" นั่นคือ การติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการที่ "มีการเปลี่ยนแปลง" หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นโครงการที่มีชีวิตมองในอีกมุมหนึ่งการติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการเรียนรู้ตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคณะผู้ดำเนินโครงการร่วมกับคณะผู้ประเมิน, หน่วยงานสนับสนุนโครงการ, กลุ่มบุคคลเป้าหมายของโครงการ, ผู้สนใจและสาธารณชนในภาพรวม และอาจมองได้ว่าลักษณะของการจัดการความรู้ในรู้แบบหนึ่ง มีผู้ให้ประเด็นในการดำเนินการติดตามและการประเมินผลไว้ 3 ประเด็น คือ

4.1 การติดตามและประเมินผลแบบ "วิธีการยอดเยี่ยม" (best practices) ซึ่งเป็นแนวคิดแบบจัดการความรู้ วิธีการยอดเยี่ยมเหล่านี้ถือเป็น "คลังความรู้" ที่มีทั้ง "ความรู้ในกระดาศ" (explicit knowledge) และ "ความรู้ในคน" (tacit knowledge) และสามารถนำไปดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

4.2 การติดตามและประเมินผลแบบ “เครื่องมือหรือกลไกสื่อสารสาธารณะ” (public communication) ให้สาธารณะได้เข้าใจแนวคิดและวิธีการใหม่ ๆ ในการพัฒนา

4.3 การติดตามและประเมินผลแบบ “สมดุลและรอบด้าน” (balanced Scorecard) คือ การประเมินผลสำเร็จหรือผลกระทบของโครงการตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และเพิ่มเติมการประเมินความสุข ความพึงพอใจของผู้ดำเนินการโครงการ และที่สำคัญที่สุดเป็นประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในคณะผู้ดำเนิน โครงการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการทั้งหมดวงจรกระบวนการจึงเกิดพัฒนาโครงการแบบมีส่วนร่วม

โดยสรุป การติดตามประเมินผลเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จซึ่งมีหลักสำคัญ 3 ประเด็นคือ 1. การติดตามประเมินผลแบบวิธียอดเยี่ยม เพื่อจัดการความรู้ทั้งในคนและในกระดาษ 2. การติดตามประเมินผลแบบกลไกสื่อสารสาธารณะ เพื่อสร้างความเข้าใจในแนวคิดและวิธีการใหม่ ๆ 3. การติดตามประเมินผลแบบสมดุลและรอบด้าน เพื่อประเมิน ความพึงพอใจและประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 (ปัญญา พลศักดิ์, 2564) ได้ทำการศึกษาและพัฒนารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอของอำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การเชื่อมประสานข้อมูล และบูรณาการการทำงานในระดับจังหวัดและอำเภอ สามารถนำทรัพยากรด้านคน เงิน สิ่งสนับสนุนในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตในพื้นที่ได้และประชาชนในพื้นที่มีความรู้ ความสามารถที่หลากหลายทำให้ง่ายต่อการพัฒนาและคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอมีการประชุมทบทวนประเด็นพัฒนา คืบข้อมูล และติดตามผลการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องเป็นประจำ ดังนั้น คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ควรมีช่องทางรับข้อมูลหรือปัญหาที่จำเป็นของพื้นที่ และสามารถนำมากำหนดแนวทางร่วมกันในการจัดการหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง และควรมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือภาคประชาสังคมเป็นเจ้าภาพในการดำเนินงานประเด็นปัญหาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

5.2 (ศักดิ์นันท์ ดวงตา, 2565) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอของอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ พบว่า 1. สภาพปัญหาการดำเนินงานด้านคณะกรรมการขาดความเข้าใจแนวทางการดำเนินงาน บทบาทหน้าที่และด้านงบประมาณ การบริหารงบประมาณขาดประสิทธิภาพ ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร แผนการพัฒนาบุคลากรไม่ชัดเจน และการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรไม่ตรงตามแผน 2. รูปแบบการดำเนินงานเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ประกอบด้วย 2.1 การขับเคลื่อนการดำเนินงาน 2.2 การพัฒนาศักยภาพบุคลากร 2.3 การคืนข้อมูลสู่ชุมชน 2.4 การถอดบทเรียนดังนั้น การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนโดยอาศัยหลักการประชาชนเป็นศูนย์กลาง

5.3 (อดุลย์ บำรุง, 2562) ได้ทำการศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาสมรรถนะคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต (พชอ.) พบว่า ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาสมรรถนะของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ควรต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมทั้งจากภาครัฐและเอกชน ทั้งในด้านวิชาการและงบประมาณ โดยกำหนดบทบาทให้ชัดเจน การสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งด้านบุคลากร องค์ความรู้ และงบประมาณ รวมถึงการอำนวยความสะดวกด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตามความเหมาะสม และข้อเสนอแนะในการพัฒนาองค์กรสร้างกลไกขับเคลื่อนที่เชื่อมโยงระบบบริการปฐมภูมิกับชุมชนและท้องถิ่นอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภออย่างมีส่วนร่วมช่วยเสริมสร้างศักยภาพคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ โดยการทำแผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ และการบูรณาการแผนจากภาคส่วนต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตั้งคณะอนุกรรมการ หรือทีมงาน รับผิดชอบงาน การส่งเสริมให้เกิดการ “บูรณาการ” ด้วยการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ของภาคส่วนต่างๆ สร้างทีมแกนนำ ส่วนกลาง พัฒนาศักยภาพบุคลากรทั้งภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สปสช. จัดสรรงบประมาณ ให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพ ของประชาชนพร้อมพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับ อำเภอ (พชอ.) และสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในจังหวัด ในระดับเขตและในภาพรวมของทั้งประเทศเพื่อการบริหารจัดการ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพ ของประชาชนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

5.4 (สุทาร์ตน์ ชูดอกและคณะ, 2564) ได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชนศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี พบว่า ตำบลโก่งธนู มีการกำหนดนโยบายและแผนงานในการสนับสนุนชุมชนให้เป็นชุมชนปลอดขยะและสนับสนุนการจัดการ ขยะอย่างถูกวิธีตามหลัก 3 R คือ 1. ใช้น้อยหรือลดการใช้ (Reduce) 2. ใช้ซ้ำ (Reuse) 3. รีไซเคิลหรือแปรรูป ใช้ใหม่ (Recycle) ด้วยการบูรณาการโดยใช้หลัก “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียน โดยเชิญชวนให้ประชาชน ร่วมทำบันทึกข้อตกลงด้านการบริหารจัดการขยะและแนวทางการบริหารจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชนส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้ มีสวัสดิการกองทุนธนาคารขยะ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการต้อง คัดแยกขยะแล้วนำมาขายฝากกับธนาคารขยะทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้งตามจุดที่กำหนด และมีสิทธิได้รับ สวัสดิการช่วยเหลือเมื่อเสียชีวิต รายละไม่น้อยกว่า 85,000 บาท

5.5 (ราเชนทร์ พูลทรัพย์และคณะ, 2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการองค์ความรู้และถ่ายทอด นวัตกรรมจัดการขยะในครัวเรือนและชุมชนแบบบูรณาการในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย โดยผู้วิจัยได้ถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการขยะที่ต้นทางและนวัตกรรมจัดการขยะ แต่ละประเภทในระดับครัวเรือน และชุมชนตามหลักการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า มีประชาชนเข้าร่วมการถ่ายทอดองค์ความรู้รวมทั้งหมดจำนวน 336 คน ซึ่งชุมชนที่เข้าร่วมได้มีการคัดแยก

ขยะที่ต้นทางอยู่ในระดับทดลองปฏิบัติ ถึงปฏิบัติแล้วจะปฏิบัติต่อไป การใช้นวัตกรรมการจัดการขยะอินทรีย์ พบว่ามีการนำเสวียนปุ๋ยหมัก การทำกรีนโคน อยู่ในระดับปฏิบัติแล้วจะปฏิบัติต่อไป และนวัตกรรมจัดการขยะรีไซเคิลที่ชุมชนนำมาใช้มากที่สุดได้แก่ แยกขายให้กับธนาคารขยะ หรือผู้รับซื้อ นอกจากนี้ชุมชนช่วยกันคิดนวัตกรรมจัดการขยะรีไซเคิลใหม่ในชุมชนคือ “ขยะรวมบุญ” ส่วนการจัดการขยะทั่วไปและขยะอันตรายชุมชนได้มีจุดรวบรวมไว้ที่หมู่บ้าน แล้วให้หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบนำไปกำจัดอย่างถูกวิธีต่อไป จากผลกระทบการบริหารจัดการขยะในครัวเรือน และชุมชนส่งผลให้มีปริมาณขยะลดลงอย่างเป็นรูปธรรม ลดค่าธรรมเนียมในการจัดเก็บขยะลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายขยะและมีสภาพแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น

5.6 (วิชาญ ดำรงกิจและคณะ, 2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยในชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา หมู่ 8 องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาก อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี พบว่า การจัดการมูลฝอยชุมชน ประกอบด้วย 1.อบต.มีการออกข้อกำหนดและแผนการจัดการมูลฝอยแบบมีส่วนร่วม 2.อบต.สนับสนุนให้มีถังขยะแยกประเภทและการศึกษาดูงาน 3. การขับเคลื่อนผ่านคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล 4. การบันทึกปริมาณและกิจกรรมคัดแยกมูลฝอยเป็นต้น การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบว่าได้รับจากผู้นำชุมชน ร้อยละ 76.92 การช่วยเหลือการจัดการมูลฝอยโดยสมาชิกอบต. ร้อยละ 58.46 ผู้นำท้องถิ่นแนะนำจูงใจให้ปฏิบัติตาม ร้อยละ 83.08 พฤติกรรมการกำจัดมูลฝอยอยู่ระดับดี, ระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง รูปแบบการจัดการมูลฝอยแบบมีส่วนร่วม มี 4 ขั้น ได้แก่ 1.ขับเคลื่อนผ่านคณะกรรมการการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล 2.พัฒนาศักยภาพแกนนำระดับหมู่บ้าน 3.ร่วมร่างข้อตกลงของหมู่บ้านในการคัดแยกและการนำมูลฝอยไปใช้ประโยชน์ และ 4.วางเป้าหมายร่วมกันในการลดปริมาณมูลฝอยโดยหลังการดำเนินงาน พบว่า ปริมาณมูลฝอยในชุมชนลดลง โดยอบต.มีการถอดบทเรียนและคืนข้อมูลให้กับประชาชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อไป

5.7 (นัยนา เดชะ, 2557) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่เหมาะสม มีการทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะและนำไปทิ้งบริเวณพื้นที่ว่างรอบบ้าน ประชาชนไม่มีการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง และในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ดยังไม่มีแผนแม่บทและยังไม่มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแต่อย่างใด ด้านการจัดการขยะในชุมชน ได้ลดปริมาณขยะในครัวเรือน โดยการไม่สร้างขยะให้เพิ่มขึ้นคิดเป็น ร้อยละ 95.40 การทิ้งขยะทิ้งรวมในถุงเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 43.50 วิธีการจัดการขยะในครัวเรือนโดยวิธีเผา คิดเป็นร้อยละ 41.80 ประเภทของขยะเป็นขยะประเภทผัก ผลไม้ และเศษอาหารคิดเป็นร้อยละ 57.50 ความรู้ที่ต้องการเพิ่มเติมในด้านวิธีการแยกขยะอย่างถูกวิธีมากที่สุด 860 คะแนนความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 45.42 เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย อยู่ในระดับปานกลาง

ร้อยละ 67.32 พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 66.67 การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย อยู่ในระดับน้อย ($X = 2.15$) และผลการหามาตรการในการจัดการมูลฝอยของประชาชน โดยนำกระบวนการ A-C มาประยุกต์ใช้แสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาร่วมวางแผนในการแก้ไขปัญหา ดำเนินการแก้ไขปัญหาอันก่อให้เกิดโครงการ "เลม็ดน่าอยู่ไร้มูลฝอย" โดยมีรูปธรรมของการดำเนินโครงการ คือ กองทุนมูลฝอย 1 แห่งซึ่งเป็นการนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การจัดการมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่อย่างยั่งยืน

5.8 (นันทพร สุทธิประภาและคณะ, 2563) ได้ทำการศึกษา เรื่อง แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เทศบาลตระการพืชผล อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ประเภทขยะมูลฝอยที่พบมากที่สุดคือขยะอินทรีย์ ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนคือ ไม่มีถังขยะสำหรับแยกประเภทขยะมูลฝอย ขยะมูลฝอยมีปริมาณมากเกินไปทำให้พื้นที่ในการจัดเก็บไม่เพียงพอ การมีส่วนร่วมของชุมชนได้มีแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ติดตั้งถังขยะแยกประเภทให้ครบทุกจุดทิ้งขยะ ติดป้ายให้ชัดเจน ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ ควรนำขยะไปทิ้งลงในถังแล้วปิดฝาให้มิดชิด และช่วยกันลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนโดยใช้หลัก 3Rs เข้ามาใช้เพื่อให้ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนลดลง

5.9 (สายัณห์ ชัดมโนและคณะ, 2567) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า 1. การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนกำจัดโดยวิธีการเผา 2. รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ 1. ขยะเปียกให้ทำปุ๋ยหมัก/ถังขยะอินทรีย์หรืออาหารสัตว์ 2. ขยะรีไซเคิลให้รวบรวมเพื่อขายหรือนำมาบริจาคเป็นรายได้ช่วยเหลือผู้มีภาวะพึ่งพิงในชุมชน 3. ขยะอันตรายให้รวบรวมไว้ตามจุดคัดแยกขยะของหมู่บ้านเพื่อส่งไปกำจัดอย่างถูกต้องและ 4. ขยะทั่วไปให้นำไปฝังกลบหรือเผาในเตาเผาครัวเรือน ทั้งนี้เทศบาลผู้นำชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยและสำรวจความพึงพอใจของการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยพบว่า มีระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุดเพิ่มมากขึ้น จากร้อยละ 3.33 เป็น 42.80

5.10 (ศาลิมาร์ เกิดกลินหอม, 2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเทศบาลนครศรีธรรมราช เป็นงานวิจัยเชิงผสมระหว่างคุณภาพและปริมาณ โดยใช้ ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนาและอนุมาน รวมถึงการทำ SWOT Analysis และ TOWS Matrix ผลการศึกษาพบว่า 1. เทศบาลนครศรีธรรมราชมีขยะมูลฝอยตกค้างในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย 1.12 ล้านตัน ใช้วิธีการกำจัดแบบเทกอง ระบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บและการกำจัดขยะมูลฝอย แต่ยังขาดแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนและไม่มีระบบการคัดแยกขยะมูลฝอยชุมชนที่ต้นทาง 2. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

อยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับสูง ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับต่ำ 3. ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้คือ เทศบาลต้องสร้างโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนตั้งแต่การตัดสินใจร่วมวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล โดยแบ่งเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ 1. ผลักดันนโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนให้เป็นรูปธรรม 2. กำหนดแนวทางปฏิบัติการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยมุ่งเน้นระดับ "ครัวเรือนและชุมชน" ให้ตระหนักถึงปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน "ตั้งแต่ต้นทาง" และให้ชุมชนเป็นผู้จัดการขยะมูลฝอยด้วยตัวเอง โดยเทศบาลให้การสนับสนุนความรู้ งบประมาณอุปกรณ์ พร้อมเครื่องมือ และการบังคับใช้กฎระเบียบ เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของเทศบาลนครนครศรีธรรมราชเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

5.11 (ชนันฐพัทธ์ เรณูและคณะ, 2566) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนตำบลหุมสี อำเภopakทอง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 68.50 ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าลักษณะส่วนบุคคล ด้านระยะเวลาที่อยู่อาศัยในตำบลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ($p\text{-value} < 0.05$) นอกจากนั้นยังพบว่า ความรู้เรื่องขยะมูลฝอยและการจัดการขยะมูลฝอย และทัศนคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$) ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ควรมีส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลหุมสีในการจัดการขยะ ส่งเสริมความรู้ และทัศนคติต่อการจัดการขยะมูลฝอย ของประชาชนเพิ่มขึ้นและสร้างโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนต่อไป

5.12 (สมัย พูลทองและคณะ, 2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี คือ ความรู้ การรับรู้ การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.39 ต่อมาผู้วิจัยนำประเด็นความรู้ การรับรู้ การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย มาจัดทำรูปแบบการวิจัยโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ผู้นำชุมชน และประชาชนตัวแทนชุมชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 50 คน ดำเนินการประชุมระดมสมองและประเมินผลของรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 ครัวเรือน ๆ ละ 1 คน โดยจัดการทดลองตามโปรแกรมจำนวน 12 สัปดาห์ ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มทดลองหลังการทดลอง

มีคะแนนเฉลี่ยในด้านความรู้ เท่ากับ 9.06 คะแนน (S.D.= 0.86) ด้านการรับรู้เท่ากับ 43.53 คะแนน (S.D.= 3.55) ด้านการมีส่วนร่วมเท่ากับ 39.33 คะแนน (S.D.= 5.32) และพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย เท่ากับ 45.43 คะแนน (S.D.= 6.04) ซึ่งสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.13 (อภิชาติ กองเงิน, 2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลน้ำซุน อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.28$, $SD = 0.28$) ผลการศึกษาปริมาณขยะก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการขยะพบว่าปริมาณขยะหลังดำเนินการตามการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น การใช้หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยผลักดันรูปแบบการจัดการขยะของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Quantity & Qualitative Research) วิื่อดำเนินการวิจัยและพัฒนามี ดังนี้

ขอบเขตการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Quantity & Qualitative Research)

2. เนื้อหา/ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 สภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหขยะของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรีประกอบด้วย

2.1.1 ประเภทและปริมาณของขยะในครัวเรือน

2.1.2 พฤติกรรมการจัดการขยะในครัวเรือน

2.1.3 ความรู้เรื่องการจัดการขยะที่ถูกต้อง

2.2 การพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหขยะของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ตามประเด็นที่พื้นที่เลือกโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

2.2.1 สภาพปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญห

2.2.2 กระบวนการจัดการเชิงผลลัพธ์โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2.3 แนวทางแก้ไขปัญหขยะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

2.2.4 การพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหขยะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

2.3 ผลการแก้ไขปัญหขยะของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

2.3.1 ติดตามผลการแก้ไขปัญหขยะชุมชนตำบลพักทัน

2.3.2 รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ข้อมูลจากสถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง มกราคม 2566 จำนวน 4,583 คน (กรมการปกครอง, 2566)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี จำนวนรวมทั้งสิ้น 410 คน มีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ประกอบด้วย นายกอบต.พักทัน 1 คน , ปลัดอบต.พักทัน 1 คน , หัวหน้าสำนักปลัดอบต.พักทัน 1 คน , ผู้อำนวยการกองคลัง 1 คน , ผู้อำนวยการกองช่าง 1 คน, กำนันตำบลพักทัน 1 คน, ผู้ใหญ่บ้าน 10 คน, อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก 1 คน, นักวิเคราะห์นโยบายและแผน 1 คน

กลุ่มที่ 2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการปฏิบัติ จำนวน 390 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie & Morgan (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. ,1970) เพิ่มขนาดตัวอย่างขึ้นร้อยละ 10 เพื่อป้องกันกรณีตัวอย่างไม่ครบจำนวนตามที่ต้องการ โดยเริ่มจาก

2.1 สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random) ตามที่อยู่อาศัยเขตการปกครองของอบต.พักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรีตามสัดส่วนของประชากร (Probability Proportional to Size : PPS)

2.2 สุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำแนกพื้นที่ตำบลที่มีความเหมือนและต่างกัน แบ่งเป็น 10 หมู่บ้าน โดยใช้จำนวนประชากรในหมู่บ้านมาจำแนกขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยมีวิธีการคำนวณดังนี้

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง(รายหมู่) = $\frac{\text{จำนวนประชากร (รายหมู่)} \times \text{ขนาดกลุ่มตัวอย่างรวมทุกหมู่}}{\text{จำนวนประชากรรวมทุกหมู่}}$

จำนวนประชากรรวมทุกหมู่

2.3 สุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ในระดับหมู่บ้านโดยการจับสลากแบบไม่ใส่กลับ จนได้จำนวนหลังคาเรือนตามสัดส่วนของประชากรที่คำนวณไว้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายละเอียดจำนวนประชากร และขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำแนกรายหมู่บ้าน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

ลำดับที่	ตำบล	หมู่ที่ (ชื่อหมู่บ้าน)	จำนวนประชากร	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
1	พักทัน	1 (คลองหมูสี)	418	36
2		2 (พักทัน)	707	60
3		3 (พักทัน)	119	10
4		4 (ไร่เจ๊ก)	334	28
5		5 (พักทัน)	426	36
6		6 (ทุ่งกลับใหญ่)	543	46
7		7 (ทุ่งกลับน้อย)	539	46
8		8 (ริ้วกรูด)	497	42
9		9 (หนองจิก)	524	45
10		10 (บ้านบน)	476	41
รวม			4,583	390

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการสนับสนุน จำนวน 2 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ประกอบด้วย คุณครูโรงเรียนวัดห้วยเจริญสุข จำนวน 2 คน

3. สถานที่วิจัย

ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

4. ระยะเวลาในการวิจัยและพัฒนา รวม 2 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2565 – สิงหาคม 2567

4.1 ระยะเวลาช่วงที่ 1 ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2565 – กรกฎาคม 2566

4.2 ระยะเวลาช่วงที่ 2 ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2566 – มกราคม 2567

4.3 ระยะเวลาช่วงที่ 3 ตั้งแต่เดือนมกราคม 2567 – สิงหาคม 2567

เครื่องมือวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 แบบสอบถาม (Questionnaire Form) ใช้เก็บข้อมูลเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา ประกอบด้วย

1.1.1 ประเภทและปริมาณของขยะในครัวเรือน

1.1.2 พฤติกรรมการจัดการขยะในครัวเรือน

1.1.3 ความรู้เรื่องการจัดการขยะที่ถูกต้อง

1.2 แบบสังเกต (Observation Form) นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็น การจัดการขยะของประชาชนและการปฏิบัติตามแผนการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย

1.2.1 จุดทิ้งขยะในครัวเรือน

1.2.2 การคัดแยกขยะในครัวเรือน

1.2.3 การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

1.2.4 การกำจัดขยะ

1.2.5 การลักลอบทิ้งขยะในที่สาธารณะ

1.2.6 การนำขยะกลับมาใช้ใหม่

1.3 แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นการจัดการขยะ ประกอบด้วย

1.3.1 การจัดการขยะในครัวเรือนและชุมชน

1.3.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานเพื่อจัดการขยะ

1.4 แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาขยะ ประกอบด้วย

1.4.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญร่วมคิดค้นแนวทางการแก้ไขปัญหา แนวทางดำเนินงาน ระบุผู้รับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้อง และกำหนดวิธีประเมินผล

1.4.2 นำเข้าสภาพปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญหา กระบวนการจัดการเชิงผลลัพธ์ โดยการใช้การทำ SWOT Analysis และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาขยะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพัททัน

1.4.3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับประชาชนตำบลพักทันโดยเชิญผู้ให้ข้อมูลสำคัญร่วมวิเคราะห์ปัญหาของตำบลพักทัน พร้อมระบุข้อมูลสนับสนุนจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต โดยให้มีการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญและประชาชนตำบลพักทัน

การตรวจสอบเครื่องมือเก็บและการรวบรวมข้อมูล

1. การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างจากเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 3 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญแตกต่างกันออกไป)

2. ปรับปรุงเครื่องมือที่ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ 3 คนมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of objective congruency : IOC) ของข้อคำถามในแต่ละข้อเพื่อเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (Tirakanan, 2008) ซึ่งพบว่ามีค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.98

3. นำเครื่องมือ (แบบสอบถาม) ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี (ซึ่งไม่อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง 410 คน) โดยนำผลการทดลองมาตรวจสอบความเที่ยง (Evaluate the reliability) หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแบบสอบถาม ซึ่งกำหนดค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคที่ยอมรับได้ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Cronbach, 1970) โดยพบว่าแบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.86

4. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย

5. การสอบถาม (Question) โดยออกแบบคำถามตามวัตถุประสงค์และตัวแปรในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบปลายปิด (Close-Ended) และเลือกตอบ (Check-List) เกี่ยวกับการจัดการขยะในครัวเรือนจำนวน 10 ข้อ โดยเป็นมาตรวัดแบบนามบัญญัติจึงให้การแจกแจงความถี่ข้อมูลเป็นจำนวนและร้อยละไม่มีการแบ่งอันตรภาคชั้น ใช้ในการสอบถามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลการปฏิบัติ จำนวน 390 คน

6. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้ในการสนทนากลุ่มกับเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 คน พร้อมให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยศึกษา

7. การสังเกต (Observation) ใช้ในการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตตามตัวแปรที่กำหนดและตัวแปรที่พบในการเก็บรวบรวมข้อมูล

8. การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้ในการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลการสนับสนุนจำนวน 2 คน พร้อมให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ทำหนังสือจากหน่วยงานของผู้วิจัยถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตให้จัดเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยได้เข้าพบกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยในทุกระยะ และประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งได้กำหนดวัน เวลาที่จะเข้าดำเนินการวิจัย

3. ผู้วิจัยจัดการประชุมทีมงานวิจัยเพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

4. ประสานงานกับพื้นที่ที่ทำการวิจัย แจ้งวันและเวลาที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกกลุ่มเป้าหมาย

5. ดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาใช้การแจกแจงความถี่ในรูปแบบจำนวนและร้อยละ ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม (Questionnaire Form) จำนวน 10 ข้อ สูตรที่ใช้คำนวณสถิติการแจกแจงความถี่จำนวน ร้อยละ

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ด้วยการตีความ (interpretation) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสนทนากลุ่ม, แบบสังเกต, แบบสัมภาษณ์

บทที่ 4

ผลการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Quantity & Qualitative Research) วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา มีผลการวิจัยและพัฒนานำเสนอตามลำดับดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 สภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหาขยะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

ความเป็นมาของการพัฒนา

องค์การบริหารส่วนตำบลพักทัน (อบต.พักทัน) อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ร่วมกับสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 4 จังหวัดสระบุรี (สคร.4) จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในพื้นที่ตำบลพักทัน โดยทำการค้นหาปัญหาของชุมชนที่มีปัญหาเร่งด่วนและส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน โดยรวมปัญหาที่หยิบยกขึ้นมาหารือในที่ประชุมของชุมชน ได้แก่ “การจัดการขยะ” ซึ่งเป็นปัญหามาตั้งแต่เริ่มจัดตั้ง อบต.พักทัน ที่ประชาชนเข้าใจว่าเมื่อมีการจัดตั้ง อบต. ขึ้นมาแล้ว อบต.จะต้องมีหน้าที่จัดการขยะ ด้วยการจัดเก็บขยะที่เกิดจากการบริโภคของประชาชนแล้วนำไปกำจัดหรือทำลายแต่สภาพความเป็นจริงไม่ได้เหมือนอย่างที่ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจ เพราะต้องใช้งบประมาณจำนวนมากรวมทั้งการบริหารจัดการอีกหลายรายการทั้งวัสดุอุปกรณ์ในการจัดเก็บ รถขนขยะ บุคลากร สถานที่กำจัดขยะรวมแล้วต้องใช้เงินลงทุนไม่น้อยกว่า 4 ล้านบาทในเบื้องต้น และมีค่าใช้จ่ายรายเดือนไม่น้อยกว่าเดือนละ 1 แสนบาท ในขณะที่สถานที่กำจัดขยะยังไม่มี หากจะนำไปกำจัดยังแหล่งกำจัดขยะที่ถูกต้องจะต้องมีค่าขนส่งและค่ากำจัดขยะอีกจำนวนมากในแต่ละวัน ปัญหาในการจัดการขยะของตำบลจึงยังไม่มีมีการจัดการตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปในช่วงระยะเวลาเกือบ 30 ปี ปัญหาทั้งขยะของประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่เริ่มมีจำนวนมากขึ้น สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนเริ่มเสื่อมโทรม ปัญหาสัตว์นำโรคเพิ่มขึ้น มีแมลงที่ก่อให้เกิดความรำคาญจำนวนมากโดยเฉพาะแมลงวัน และแมลงหวี่ ในช่วงฤดูฝนที่มีขยะอินทรีย์จำนวนมากจะส่งกลิ่นเหม็นไปโดยรอบ การทิ้งหรือกำจัดขยะของประชาชนยังไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ยังมีการทิ้งเรี่ยราดตามข้างถนนสาธารณะ ริมคลองน้ำ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มักจะถูกประชาชนกล่าวอยู่เสมอว่า “เป็นปัญหาของ อบต.ที่ไม่มีการจัดเก็บขยะ” จึงเป็นสภาพเช่นนี้หาก อบต.จัดการก็ไม่น่าจะมีปัญหาเกิดขึ้นได้

การประชุมหารือของผู้นำชุมชน ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบลพักทันจึงเกิดขึ้นเพื่อหาทางออกของปัญหาขยะ ซึ่งจะต้องทำการสำรวจสภาพปัญหาที่แท้จริงของการจัดการขยะของประชาชนในตำบลพักทัน เพื่อนำข้อมูลมาวางแผนในการจัดการตามลำดับต่อไป

ภาพที่ 2 การทำเวทีประชาคมเพื่อค้นหาปัญหาชุมชนตำบลพักทัน ณ วัดห้วยเจริญสุข

ข้อมูลการจัดการขยะของประชาชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

ผลของการสำรวจข้อมูลการจัดการขยะ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี มีจำนวนครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด 390 ครัวเรือน แบ่งเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่

1. ประเภทและปริมาณของขยะในครัวเรือน

ครัวเรือนส่วนใหญ่พบว่า มีขยะอินทรีย์มากที่สุด 341 หลังคาเรือน ขยะรีไซเคิล 244 หลังคาเรือน ขยะทั่วไป 217 หลังคาเรือน และอันตราย 103 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 87.44, 62.56, 55.64, 26.41 ตามลำดับ

ปริมาณขยะในครัวเรือนต่อวันพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีขยะน้อยกว่า 1 กิโลกรัม 176 หลังคาเรือน ขยะ 1 กิโลกรัม 151 หลังคาเรือน และขยะมากกว่า 1 กิโลกรัม 63 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.13, 38.72, 16.15 ตามลำดับ

2. พฤติกรรมการจัดการขยะในครัวเรือน

การคัดแยกขยะพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการคัดแยกขยะ 266 หลังคาเรือนและมีการคัดแยกขยะ 124 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 68.21, 31.79 ตามลำดับ

การกำจัดขยะพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ใช้วิธีการเผา 322 หลังคาเรือน รองลงมาคือ การฝังกลบ 197 หลังคาเรือน การทำปุ๋ยหมัก 144 หลังคาเรือน และการนำกลับมาใช้ใหม่ 57 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 82.56, 50.51, 29.23, 14.62 ตามลำดับ

การนำขยะไปขายพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ได้มีการนำขยะไปขาย 208 ครัวเรือน และมีการนำขยะไปขาย 182 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.33, 46.67 ตามลำดับ

การนำถุงผ้า/ถุงพลาสติกที่ใช้แล้วไปใส่ของที่ซื้อจากร้านค้า พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่นำถุงผ้า/ถุงพลาสติกที่ใช้แล้วไปใส่ของที่ซื้อจากร้านค้า 351 หลังคาเรือน และนำถุงผ้า/ถุงพลาสติกที่ใช้แล้วไปใส่ของที่ซื้อจากร้านค้า มีจำนวน 39 หลังคาเรือนคิดเป็นร้อยละ 90.00, 10.00 ตามลำดับ

การนำแก้วนํ้าส่วนตัวไปใช้แทนแก้วนํ้าจากร้านขายเครื่องดื่มพบว่า ครั้วเรือนส่วนใหญ่ไม่เคยนำแก้วนํ้าส่วนตัวไปใช้แทนแก้วนํ้าจากร้านขายเครื่องดื่ม 348 หลังคาเรือน และนำแก้วนํ้าส่วนตัวไปใช้แทนแก้วนํ้าจากร้านขายเครื่องดื่ม 42 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละร้อยละ 89.23 ,10.77 ตามลำดับ

การนำกล่องบรรจุอาหารส่วนตัวไปใช้แทนกล่องบรรจุอาหารจากร้านค้าพบว่า ครั้วเรือนส่วนใหญ่ไม่เคยนำกล่องบรรจุอาหารส่วนตัวไปใช้แทนกล่องบรรจุอาหารจากร้านค้า 315 หลังคาเรือน และเคยนำกล่องบรรจุอาหารส่วนตัวไปใช้แทนกล่องบรรจุอาหารจากร้านค้า 75 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 80.77, 19.23 ตามลำดับ

การคัดแยกขยะอินทรีย์แล้วนำมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพพบว่า ครั้วเรือนส่วนใหญ่ไม่คัดแยกขยะอินทรีย์แล้วนำมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ 218 หลังคาเรือน และคัดแยกขยะอินทรีย์แล้วนำมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ 172 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.90, 44.10 ตามลำดับ

3. ความรู้เรื่องการจัดการขยะที่ถูกต้อง

การได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะพบว่า ครั้วเรือนส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องจัดการขยะ 273 หลังคาเรือน และเคยได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะ 177 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 70.00, 30.00 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละข้อมูลขยะและการจัดการขยะของประชาชน ตำบลพัทธกัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี (n = 390)

ข้อคำถาม	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทและปริมาณของขยะในครัวเรือน		
1. ประเภทของขยะ		
- ขยะอินทรีย์	341	87.44
- ขยะรีไซเคิล	244	62.56
- ขยะทั่วไป	217	55.64
- ขยะอันตราย	103	26.41
2. ปริมาณขยะ		
- น้อยกว่า 1 กิโลกรัม	176	45.13
- 1 กิโลกรัม	151	38.72
- มากกว่า 1 กิโลกรัม	63	16.15
พฤติกรรมการจัดการขยะในครัวเรือน		
3. การคัดแยกขยะ		
- ไม่มีการคัดแยกขยะ	266	68.21
- มีการคัดแยกขยะ	124	31.79

ข้อคำถาม	จำนวน	ร้อยละ
4. การกำจัดขยะ		
- การเผา	322	82.56
- การฝังกลบ	197	50.51
- การทำปุ๋ยหมัก	114	29.23
- นำกลับมาใช้ใหม่	57	14.62
5. การขายขยะ		
- ไม่มีการนำขยะไปขาย	208	53.33
- มีการนำขยะไปขาย	182	46.67
6. การนำถุงผ้า/ถุงพลาสติกที่ใช้แล้วไปใส่ของที่ซื้อจากร้านค้า		
- ไม่นำถุงผ้า/ถุงพลาสติกที่ใช้แล้วไปใส่ของที่ซื้อจากร้านค้า	351	90.00
- นำถุงผ้า/ถุงพลาสติกที่ใช้แล้วไปใส่ของที่ซื้อจากร้านค้า	39	10.00
7. การนำแก้วน้ำส่วนตัวไปใช้แทนแก้วน้ำจากร้านขายเครื่องดื่ม		
- ไม่นำแก้วน้ำส่วนตัวไปใช้แทนแก้วน้ำจากร้านขายเครื่องดื่ม	348	89.23
- นำแก้วน้ำส่วนตัวไปใช้แทนแก้วน้ำจากร้านขายเครื่องดื่ม	42	10.77
8. การนำกล่องบรรจุอาหารส่วนตัวไปใช้แทนกล่องบรรจุอาหารจากร้านค้า		
- ไม่นำกล่องบรรจุอาหารส่วนตัวไปใช้แทนกล่องบรรจุอาหารจากร้านค้า	315	80.77
- นำกล่องบรรจุอาหารส่วนตัวไปใช้แทนกล่องบรรจุอาหารจากร้านค้า	75	19.23
9. การคัดแยกขยะอินทรีย์แล้วนำมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ		
- ไม่คัดแยกขยะอินทรีย์แล้วนำมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ	218	55.90
- คัดแยกขยะอินทรีย์แล้วนำมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ	172	44.10
ความรู้เรื่องการจัดการขยะที่ถูกต้อง		
10. การได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะ		
- ไม่เคยได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องจัดการขยะ	273	70.00
- เคยได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องจัดการขยะ	117	30.00

หมายเหตุ ข้อคำถามที่ 1,4 ผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ภาพที่ 3 การเก็บแบบสอบถามข้อมูลการจัดการขยะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการจัดการขยะของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

ส่วนที่ 1 การจัดการขยะในครัวเรือนและชุมชน

1. การกำจัดขยะในครัวเรือนและชุมชน ส่วนใหญ่นำขยะอินทรีย์ไปเป็นอาหารสัตว์เลี้ยงและหรือนำไปใส่ถังหมักชีวภาพเพื่อให้ย่อยสลายเป็นปุ๋ยหมักเพื่อนำไปเป็นปุ๋ยบำรุงต้นไม้ ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้หรือขยะรีไซเคิลจะนำไปจำหน่ายหรือขายให้กับผู้มารับซื้อในหมู่บ้าน ขยะทั่วไปส่วนใหญ่จะนำไปเผาทำลายด้วยการนำมากองรวมกันแล้วเผาบริเวณริมรั้ว ริมถนนสาธารณะ ริมคลองน้ำหรือเผาในบ้านของตนเอง ในด้านขยะอันตราย เช่น หลอดไฟฟ้า ขวดยาฆ่าแมลง จะนำไปให้ อบต.พักทันกำจัด

“บ้านป่าอยู่กันสองคน เศษอาหารเหลือกินก็ให้ไก่ให้ปลา พลาสติกถ้าน้อยก็เผา ถ้ามันเยอะก็ฝัง”

(ประชาชน ต.พักทัน, สัมภาษณ์)

“ที่บ้านผมเศษขยะนำไปเผาตอนกลางคืน มีทิ้งตามริมรั้ว เผาตามริมคลองด้วย”

(ประชาชน ต.พักทัน, สัมภาษณ์)

“บ้านผมทิ้งขยะโดยชุดหลุมฝังเพราะบ้านมีพื้นที่มาก บ้านไม่ติดกัน เศษอาหารให้สัตว์เลี้ยง บางหมู่บ้านนำขยะรวมใส่ถุงทิ้งลงแม่น้ำ”

(เจ้าหน้าที่ อบต.พักทัน, สัมภาษณ์)

2. ปัญหาเกี่ยวกับขยะในครัวเรือนและชุมชน พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่มีการลักลอบทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะ เช่น ริมคลอง ริมถนน ทิ้งลงในแม่น้ำ ทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดทัศนียภาพไม่สวยงาม รกรุงรัง และยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลงนำโรค เช่น ยุง แมลงวัน แมลงสาบ และหนู ในด้านการกำจัดขยะในพื้นที่มีการเผาขยะเป็นส่วนใหญ่ทำให้เกิดฝุ่นควันฟุ้งกระจายรอบกวนเพื่อนบ้าน และประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งเป็นต้นเหตุของการเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ ภูมิแพ้ เป็นต้น

“มีการเผาขยะภายในบ้านที่มีผู้สูงอายุ ทำให้เกิดปัญหา ภูมิแพ้ หายใจติดขัด และพื้นที่สกปรก”
(เจ้าหน้าที่ อบต.พักทัน, สัมภาษณ์)

“ขยะทิ้งข้างถนน มีขยะปลิวลงคลอง”
(ผู้ใหญ่บ้าน, สัมภาษณ์)

“มีคนนอกชุมชนนำขยะมาลักลอบทิ้ง โดนโยนลงที่โล่งๆ”
(อสม. ต.พักทัน, สัมภาษณ์)

3. การขายและการรับซื้อขยะจากครัวเรือน พบว่า ประชาชนนำขยะรีไซเคิลไปขาย เช่น ขวดแก้ว กระดาษ เหล็ก และมีรถมารับซื้อขยะที่หน้าบ้านหรือจุดต่าง ๆ ในชุมชน

“ที่บ้านผมนำขยะไปขายครับ โดยมีรถมารับซื้อถึงหน้าบ้านเป็นครั้งคราวไม่ประจำนะ”
(ครูในพื้นที่ต.พักทัน, สัมภาษณ์)

“ผมเอาขยะไปครับ มีรถมารับซื้อแต่เขาไม่รับขวดยาฆ่าแมลง”
(ครูในพื้นที่ต.พักทัน, สัมภาษณ์)

4. การจัดการขยะโดยอบต.พักทัน พบว่า ประชาชนต้องการให้ อบต.พักทันจัดหาถังขยะอินทรีย์เพิ่มเติมให้ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน สอนการคัดแยกขยะในครัวเรือน จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ รณรงค์ให้นำขยะอันตรายมาทิ้งที่อบต.พักทัน เป็นต้น

“อบต.พักทันมอบถังหมักขยะอินทรีย์ให้และจัดกิจกรรมรณรงค์คัดแยกขยะ”
(เจ้าหน้าที่อบต.พักทัน, สัมภาษณ์)

“อบต.พักทัน มีถังขยะสีแดง เอาไว้ใส่ขวดยาฆ่าแมลง”
(กำนันอบต.พักทัน, สัมภาษณ์)

5. ความคิดเห็นของประชาชนในประเด็น “ขยะ” พบว่า ประชาชนเห็นว่าขยะเป็นปัญหาในพื้นที่ เช่น การเผาขยะ ส่งผลให้เกิดควัน กลิ่นเหม็นจากการเผาขยะ, การลักลอบทิ้งตามที่สาธารณะ

“สำหรับป่าขยะเป็นปัญหา มีการเผาไหม้คล่อง ทั้งข้างทางทำให้มีกลิ่น มีควัน”

(เจ้าหน้าที่อบต.พักพัน, สัมภาษณ์)

“ขยะเป็นปัญหาคือไม่มีที่ทิ้งชัดเจน พอหลุมหนึ่งเต็มก็ต้องหาที่ใหม่”

(เจ้าหน้าที่อบต.พักพัน, สัมภาษณ์)

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานเพื่อจัดการขยะ

1. ความคิดเห็นของประชาชนในด้านการมีส่วนร่วมจัดการขยะ พบว่า ประชาชนสามารถคัดแยกขยะในครัวเรือนของตนเองได้, ประชาชนสามารถทำปุ๋ยหมักชีวภาพในครัวเรือนของตนเองได้

“ผมบอกคนในครอบครัวให้คัดแยกขยะแล้วนำไปขาย”

(เจ้าหน้าที่อบต.พักพัน, สัมภาษณ์)

“คนในชุมชนนำขยะอินทรีย์มาทำปุ๋ยหมักมากขึ้น”

(เจ้าหน้าที่อบต.พักพัน, สัมภาษณ์)

2. ความคิดเห็นของประชาชนในด้านความต้องการแก้ไขปัญหาขยะ พบว่า ประชาชนมีความต้องการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการขยะ เช่น สอนการคัดแยกขยะ ผู้นำชุมชนควรจัดกิจกรรมศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการขยะที่ดี อบต.ควรจัดกิจกรรมรณรงค์ทำความสะอาดร่วมกันในที่สาธารณะและติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง อบต.ควรจัดตั้งกองทุนจัดการขยะ

“ผมอยากทำตามแนวคิดจัดการขยะของตำบลโก่งธนู จังหวัดลพบุรี ที่มีกองทุนฌาปนกิจจากการขายขยะ”

(เจ้าหน้าที่อบต.พักพัน, สัมภาษณ์)

“อยากให้จัดอบรมให้ความรู้ในปี 2567 จัดศึกษาดูงานในพื้นที่ต้นแบบ และอยากให้อบต.หาที่ทิ้งขยะให้”

(เจ้าหน้าที่อบต.พักพัน, สัมภาษณ์)

“อยากให้สร้างแรงบันดาลใจประชาชนในการคัดแยกขยะ มีการติดตามผลและรณรงค์ลดการทิ้งขยะริมคลอง เช่น อาจมีกิจกรรมคลองสวยน้ำใส ใส่ใจสิ่งแวดล้อม”

(เจ้าหน้าที่อบต.พักพัน, สัมภาษณ์)

โดยสรุป จากแบบสอบถามสภาพปัญหาการจัดการขยะในครัวเรือนของตำบลพักทัน พบปัญหาดังนี้ ครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่มีการคัดแยกขยะคิดเป็นร้อยละ 68.21 และกำจัดขยะโดยใช้วิธีการเผามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.56 ไม่มีการนำขยะไปขายคิดเป็นร้อยละ 53.33 ไม่นำถุงผ้า/ถุงพลาสติกที่ใช้แล้วไปใส่ของ ที่ซื้อจากร้านค้าคิดเป็นร้อยละ 90.00 ไม่นำแก้วนํ้าส่วนตัวไปใช้แทนแก้วนํ้าจากร้านขายเครื่องดื่ม คิดเป็นร้อยละ 89.23 ไม่นำกล่องบรรจุอาหารส่วนตัวไปใช้แทนกล่องบรรจุอาหารจากร้านค้าคิดเป็นร้อยละ 80.77 ไม่คัดแยกขยะอินทรีย์แล้วนำมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพคิดเป็นร้อยละ 55.90 และไม่เคยได้รับการอบรม ให้ความรู้เรื่องจัดการขยะคิดเป็นร้อยละ 70.00 เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตพบปัญหาดังนี้

การจัดการขยะในครัวเรือนและชุมชนตำบลพักทัน พบว่าประชาชนกำจัดขยะแต่ละประเภท ดังนี้ ขยะอินทรีย์นำไปถ่มหมักชีวภาพแต่ยังไม่ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน ขยะรีไซเคิลนำไปจำหน่ายให้ร้านรับซื้อ ขยะทั่วไปนำไปเผาและขยะอันตรายนำไปทิ้งในถังขยะอันตรายที่อบต.พักทัน โดยพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นคือ การเผาขยะและการลักลอบทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะ

ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานเพื่อจัดการขยะ พบว่าประชาชนสามารถคัดแยกขยะได้ และนำขยะอินทรีย์มาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ โดยประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้อบต.พักทัน จัดกิจกรรมอบรม ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ ณรงค์ทำความสะอาดร่วมกันในที่สาธารณะและจัดตั้งกองทุนขยะชุมชนตำบลพักทัน

ภาพที่ 4 การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ตำบลพักทัน

ภาพที่ 5 การสังเกตการจัดการขยะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน

การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหายะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

องค์การบริหารส่วนตำบลพักทัน (อบต.พักทัน) ร่วมกับชุมชนและเจ้าหน้าที่ สคร.4 จัดประชุมในรูปแบบสนทนากลุ่มเพื่อสร้างแนวทางแก้ไขปัญหายะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 27 กรกฎาคม 2566 โดยเชิญกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน และประชาชน มาสนทนากลุ่มแลกเปลี่ยนข้อมูลและออกแบบแนวทางแก้ไขปัญหายะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี โดยใช้แบบสนทนากลุ่มของผู้วิจัยเป็นเครื่องมือผลการประชุมฯ มีดังนี้

1. สภาพปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญหายะ

1.1 ปัญหาด้านการจัดการขยะ คือ

- 1.1.1 ไม่มีถังขยะสาธารณะ ซึ่งประชาชนใช้วิธีการกำจัดขยะโดยการเผา
- 1.1.2 ประชาชนส่วนใหญ่ขาดการคัดแยกขยะ ทำให้ปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้น
- 1.1.3 การลักลอบทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะ

1.2 ความต้องการแก้ไขปัญหายะของประชาชนในพื้นที่ คือ

- 1.2.1 จัดตั้งกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน
- 1.2.2 กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ
- 1.2.3 รณรงค์ทำความสะอาดร่วมกันในที่สาธารณะ

2. กระบวนการจัดการเชิงผลลัพธ์โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน

2.1 สาเหตุของปัญหา

2.1.1 ไม่มีถังขยะเนื่องจาก อบต.พักทัน ยังไม่มีสถานที่กำจัดขยะที่ถูกหลักสุขาภิบาลและหากใช้การเก็บขนขยะโดย อบต.พักทันรับผิดชอบจะมีค่าใช้จ่ายสูง

2.1.2 ประชาชนขาดการคัดแยกขยะเนื่องจากประชาชนยังขาดความรู้ในการจัดการขยะที่ต้นทาง ทำให้มีปริมาณขยะมาก

2.1.3 การลักลอบทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะเนื่องจากมีปริมาณขยะจำนวนมากและขาดที่จัดการอย่างถูกต้อง

2.2 วิเคราะห์สภาพปัญหาโดยการประยุกต์ใช้หลัก SWOT Analysis (ศาลิมาร์ เกิดกลินหอม, 2562)

จุดแข็ง (Strengths)

2.2.1 ผู้นำ (นายกอบต.พักทัน) มีนโยบายที่เข้มแข็งคือ ต้องการแก้ไขปัญหายะในพื้นที่โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2.2 อบต.พักทัน จัดตั้งคณะกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยอบต.พักทัน เพื่อจัดการขยะและของเสียอันตรายซึ่งมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงานแก้ไขปัญหายะของชุมชน

จุดอ่อน (Weaknesses)

2.2.3 อบต.พักตันขาดงบประมาณจัดการขยะ ทั้งการจัดซื้อภาชนะรองรับขยะในที่สาธารณะ การเก็บขนไปกำจัด จึงทำให้ประชาชนต้องกำจัดขยะภายในครัวเรือนเอง

2.2.4 ประชาชนกำจัดขยะอย่างไม่ถูกต้อง เช่น การเผาขยะ ซึ่งอาจก่อให้เกิดโรคมะเร็งจากการสูดดมกลิ่นขยะหรือฝุ่นละอองที่ปลิวฟุ้งกระจายมาจากเศษขยะชนิดต่างๆ และลักลอบทิ้งขยะในที่สาธารณะซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงและพาหะของโรค มีโอกาสที่จะขยายพันธุ์เพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น

โอกาส (Opportunities)

2.2.5 จังหวัดสิงห์บุรีขับเคลื่อนการจัดการขยะตามโครงการ “จังหวัดสะอาด” โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้หลักการ 3 ช : (ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่) เพื่อลดปริมาณขยะและส่งเสริมการคัดแยกขยะที่ต้นทาง สร้างอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก และจัดทำถังขยะอินทรีย์ลดโลกร้อน

2.2.6 นโยบายของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น มีนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทุกจังหวัดดำเนินการตามแนวทางขับเคลื่อนธนาคารขยะ (Recyclable Waste Bank)

2.2.7 หน่วยงานวิชาการ (สคร.4) ลงพื้นที่สร้างกระบวนการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

อุปสรรค (Threats)

2.2.8 จังหวัดสิงห์บุรีมีสถานที่กำจัดขยะ 5 แห่งได้แก่ 1.องค์การบริหารส่วนตำบลชีน้ำร้าย 2.เทศบาลตำบลพรหมบุรี 3.เทศบาลเมืองบางระจัน 4.เทศบาลตำบลอนสมอ 5.เทศบาลเมืองสิงห์บุรี ซึ่งทุกแห่งกำจัดขยะไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

โดยสรุป หลังจากวิเคราะห์สภาพปัญหาแล้วจึงนำจุดแข็งและโอกาสมาพัฒนาเป้าหมายการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลพักตัน ได้แก่ “จุดแข็ง” คือ นายกอบต.พักตัน ประชุมผู้นำหมู่บ้านชี้แจง แนวทางจัดการขยะชุมชนตำบลพักตันและนำคณะกรรมการกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยอบต.พักตัน ศึกษาดูงานในพื้นที่ต้นแบบ ณ ตำบลโก่งธนูอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี เพื่อเรียนรู้ระบบจัดการขยะที่ครบวงจร รวมถึงการคัดแยกขยะที่ต้นทาง “โอกาส” คือ นโยบายการจังหวัดสะอาดและแนวทางขับเคลื่อนธนาคารขยะ นายกอบต.พักตันจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักตันและคำสั่งอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักตันและสร้างกิจกรรมทำความสะอาดร่วมกันในที่สาธารณะ

3. แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักตัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

หลังจากวิเคราะห์กระบวนการจัดการเชิงผลลัพธ์โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนนายกอบต.พักตัน ร่วมกับผู้เข้าประชุมฯ ได้วางแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักตัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การจัดการขยะในแต่ละประเภท

3.1.1 ขยะอินทรีย์ ให้ประชาชนทำถังขยะอินทรีย์ เพื่อให้ทุกหลังคาเรือนสามารถบริหารจัดการขยะอินทรีย์จำพวกเศษอาหาร มาทำปุ๋ยเพื่อประโยชน์ในการบำรุงต้นไม้ และแปลงผักสวนครัว ซึ่งถึงขยะ

อินทรีย์เป็นการใช้ภาชนะเดิมซ้ำและนำกลับมาใช้ใหม่ ตรงตามหลัก โดยใช้หลักการ 3 ช : (ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่) เช่น ถังสี ที่ใช้แล้วนำมาเจาะด้านล่างทำเป็นถังขยะอินทรีย์ลดโลกร้อนและยังเป็นการกำจัดขยะอินทรีย์ที่เป็นประโยชน์อีกด้วย

3.1.2 ขยะรีไซเคิล ให้ประชาชนคัดแยกขยะรีไซเคิลตั้งแต่ต้นทางคือที่บ้านพักอาศัยหรือหน่วยงาน วัด สถานที่ทำงาน แล้วนำขยะรีไซเคิลที่สามารถขายได้ให้นำมาขายให้กับธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน เพื่อเพิ่มรายได้และสวัสดิการให้กับประชาชนอีกทั้งยังลดปริมาณขยะอีกด้วย

3.1.3 ขยะทั่วไป ให้ประชาชนทำการคัดแยกถังทำความสะอาดขยะทั่วไปและให้นำมาขายให้กับธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน

3.1.4 ขยะอันตราย ให้ประชาชนนำไปฝากที่อบต.พักทัน ซึ่งมีถังขยะอันตรายจัดเตรียมไว้โดย อบต.พักทันจะดำเนินนำไปให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี จัดการตามหลักวิชาการต่อไป

3.2 แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี มีรายละเอียดของแนวทางฯ ดังนี้

3.2.1 การชี้แจงแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักทัน

3.2.2 ศึกษาดูงานการจัดการขยะที่ตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

3.2.3 จัดทำคำสั่งคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักและคำสั่งอื่นๆ

3.2.4 จัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน

3.2.5 จัดกิจกรรมรณรงค์กำจัดขยะในที่สาธารณะ

โดยสรุป ปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทันถูกนำมาวิเคราะห์สภาพปัญหาโดยการประยุกต์ใช้หลัก SWOT Analysis อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนจนนำไปสู่การพัฒนาจุดแข็งและโอกาสเพื่อสร้างแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ทั้ง 5 ขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยจะได้อธิบายการพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษฯ ในส่วนต่อไป

ภาพที่ 6 การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน

การพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์ของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

1. การชี้แจงแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักทัน

ในวันที่ 22 มกราคม 2567 นายกอบต.พักทันได้ประชุมชี้แจงแนวทางการจัดการขยะชุมชน แก่เจ้าหน้าที่ อบต.พักทัน ผู้นำชุมชนและประชาชนทั้ง 10 หมู่บ้านเพื่อรองรับการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขยะอินทรีย์ เช่น เศษอาหาร ให้ประชาชนทำถังขยะอินทรีย์ลดโลกร้อนเพื่อสามารถบริหารจัดการขยะอินทรีย์ มาทำปุ๋ยเพื่อประโยชน์ในการบำรุงต้นไม้และแปลงผักสวนครัว

1.2 ขยะรีไซเคิล เช่น ขวดพลาสติก กระป๋อง ให้ประชาชนคัดแยกขยะรีไซเคิลที่ต้นทางและนำมาขายให้กับธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ที่กำลังเกิดขึ้น เพื่อเพิ่มรายได้และสวัสดิการให้กับประชาชน อีกทั้งยังลดปริมาณขยะอีกด้วย

1.3 ขยะทั่วไป เช่น ถูพลาสติก ซองขนม ให้ประชาชนทำการคัดแยกล้างทำความสะอาดขยะทั่วไป และให้นำมาขายให้กับธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน

1.4 ขยะอันตราย เช่น ขวดยาฆ่าแมลง แบตเตอรี่มือถือ หลอดไฟ กำหนดให้นำไปฝากที่ อบต.พักทัน ดำเนินการกำจัดโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี และได้้นำแนวทางแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์ของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรีมาอธิบายให้แก่ผู้เข้าประชุมได้รับทราบและเตรียมความพร้อมก่อนลงมือปฏิบัติมีรายละเอียดดังนี้

1. การชี้แจงแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักทัน
2. ศึกษาดูงานการจัดการขยะที่ตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
3. จัดทำคำสั่งคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันและคำสั่งอื่นๆ
4. จัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน
5. จัดกิจกรรมรณรงค์กำจัดขยะในที่สาธารณะ

โดยสรุป นายกอบต.พักทัน ประชุมชี้แจงแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักทันแก่เจ้าหน้าที่ อบต.พักทัน ผู้นำชุมชนและประชาชนทั้ง 10 หมู่บ้านเพื่อรองรับการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน และเพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดการขยะแต่ละประเภท ได้แก่ ขยะอินทรีย์ต้องนำมาใส่ถังขยะอินทรีย์ลดโลกร้อน, ขยะรีไซเคิลและขยะทั่วไปนำไปขายให้ธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ,ขยะอันตรายให้นำไปฝากที่ อบต.พักทัน เป็นต้น

ภาพที่ 7 การชี้แจงแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักทัน

2. ศึกษาสถานการณ์การจัดการขยะที่ตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2567 นายกอบต.พักทันได้นำ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพัก อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และผู้อำนวยการสถานศึกษา เข้าร่วมโครงการอบรมและศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการขยะเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน ประจำปี 2567 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู ตำบลโก่งธนู อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรม 50 คน ซึ่งได้รับการต้อนรับจาก รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนูและคณะ โดยมีทีมงานวิทยากรได้บรรยายในหัวข้อดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการปฏิบัติงานของ อบต.โก่งธนู ซึ่งสร้างจากการให้ความรู้ประชาชนในการจัดการขยะแต่ละประเภทเช่น ขยะอินทรีย์นำมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ขยะรีไซเคิลและขยะทั่วไป นำมาขาย ขยะอันตรายนำไปฝากที่องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู ทำให้ลดปัญหาขยะได้

2.2 การบริหารจัดการขยะทั้ง 4 ประเภทในหัวข้อ “การคัดแยกขยะ” มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ขยะอินทรีย์ ใช้วิธีการบริหารจัดการขยะโดยแนะนำให้ครัวเรือนประชาชนในตำบลโก่งธนู นำถังที่เหลือใช้มาทำเป็น ถังขยะอินทรีย์ลดโลกร้อน คือ นำเศษอาหารทิ้งไว้ในถังเป็นระยะเวลา 2 เดือน เพื่อหมักปุ๋ย และใช้สำหรับใส่พืชผักสวนครัวให้เจริญงอกงามและสามารถนำมาขายเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน อีกทั้งยังช่วยลดภาวะโลกร้อนจากจากก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดจากการหมักอีกด้วย

2.2.2 ขยะรีไซเคิล ใช้วิธีการจัดตั้ง กองทุนธนาคารขยะตำบลโก่งธนู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนขยะรีไซเคิลให้เป็นสวัสดิการ “เพื่อนช่วยเพื่อน” โดยเมื่อเปิดกองทุนจะเปิดให้ประชาชนที่สนใจสมัครสมาชิก และนำขยะรีไซเคิลของตนเองมาขายให้กับธนาคาร เมื่อมีรายได้ที่ขายขยะหักฝากธนาคารขยะไว้ครบ 300 บาท และมีระยะเวลาอยู่ในกองทุนตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไปจึงจะได้รับสิทธิสวัสดิการ คือ เมื่อสมาชิกเสียชีวิตจะได้รับเงินประกันชีวิตจากธนาคารขยะโดยคำนวณจากจำนวน สมาชิกทั้งหมดที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน คูณด้วย 50 ตัวอย่างเช่น (สมาชิกในกองทุนจำนวน 1,700 คน $\times$ 50 = 85,000) เป็นต้น

2.2.3 ขยะทั่วไป ใช้วิธีการนำมาแปรรูปผลิตเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ใช้ในครัวเรือน เช่น เครื่องจักรสาน พวงหรีด ที่เพิ่มมูลค่าให้กับสิ่งของไม่ใช้แล้วให้กลับมามีคุณค่า อีกทั้งยังลดปริมาณขยะในชุมชนจากการลด

การเกิดขยะในขั้นต้น ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการจัดงานศพของที่นำมาทำพวงหรีดจะใช้จากขยะทั่วไปแปรรูปประดิษฐ์เป็นพวงหรีด

2.2.4 ขยะอันตราย ใช้วิธีการให้ประชาชนรวบรวมนำมาทิ้งที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โกงธนูเพื่อนำไปทำลายอย่างถูกหลักสุขาภิบาลต่อไป

2.3 การบริหารจัดการขยะรีไซเคิลและขยะทั่วไปโดยนำไปขายให้กับธนาคารขยะชุมชนตำบลโกงธนู ก่อให้เกิด “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” ซึ่งหากสมาชิกธนาคารขยะฯ เสียชีวิตจะได้รับเงินประกัน เพื่อช่วยเหลือรายละประมาณ 85,000 บาท ทำให้กระตุ้นความสนใจของประชาชนก่อให้เกิดการจัดการขยะด้วยตนเอง ในช่วงบ่ายได้พาคณะศึกษาดูงานแบ่งกลุ่มศึกษาเยี่ยมชมฐานการเรียนรู้ 4 ฐาน ได้แก่

ฐานที่ 1 แปลงผักสวนครัวรั้วโลก “โกงธนู โมเดล” คือ รณรงค์ให้ประชาชนปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายและยังปลอดจากสารเคมีปราบศัตรูพืชอีกด้วย

ฐานที่ 2 ธนาคารน้ำใต้ดิน (ระบบปิด) คือ ใช้หลักการขุดหลุมเพื่อส่งน้ำไปเก็บไว้ที่ชั้นน้ำบาดาล ขนาดและความลึกของบ่อขึ้นอยู่กับสภาพและชั้นดินของแต่ละพื้นที่ โดยขุดบ่อให้ลึกถึงชั้นหินอุ้มน้ำ แล้วดำเนินการจัดทำภายในบ่อตามรูปแบบที่กำหนด เมื่อฝนตกลงมาน้ำจะไหลลงสู่ชั้นใต้ดินโดยตรงผ่านธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิดที่ได้จัดทำขึ้นมา

ฐานที่ 3 มหัศจรรย์ถังขยะ “โกงธนูโมเดล” (ถังขยะอินทรีย์ลดโลกร้อน) และครัวเรือนตัวอย่าง คือ การนำขยะที่ย่อยสลายได้ง่าย สามารถนำมาหมักเป็นปุ๋ยได้ เช่น เศษอาหาร เศษผัก เศษผลไม้ เศษใบไม้ มูลสัตว์ และซากสัตว์ มาหมักในถังเมื่อหมักสมบูรณ์แล้วจะสามารถนำมาทำปุ๋ยบำรุงดินให้กับพืชได้

ฐานที่ 4 ศูนย์การเรียนรู้การบริหารจัดการขยะบ้านเกาะ หมู่ที่ 5 และนวัตกรรมพวงหรีด จักรสานลดปริมาณขยะ คือ การเรียนรู้วิธีการสร้างสิ่งประดิษฐ์จากขยะและนำมาใช้ทดแทนการผลิตสิ่งของเพื่อลดการเกิดขยะที่ต้นทาง

โดยวิทยากรจากองค์การบริหารส่วนตำบลโกงธนูได้บรรยายพร้อมทั้งสาธิตวิธีการจัดทำฐานทั้ง 4 อย่างละเอียดทำให้คณะศึกษาดูงานจากอบต.พัททันต์ได้รับความรู้ในส่วนของการบรรยายในเชิงทฤษฎีและการดูงานแบ่งกลุ่มศึกษาเยี่ยมชมฐานในเชิงปฏิบัติ ก่อให้เกิดการนำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ตำบลพัททันต์ จังหวัดสิงห์บุรี ในด้านการบริหารจัดการขยะแบบไร้ถังขยะตามรูปแบบที่เหมาะสมกับพื้นที่และประชาชน

โดยสรุป ศึกษาดูงานการจัดการขยะที่ตำบลโกงธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ถือเป็นต้นแบบการจัดการขยะทั้ง 4 ประเภทได้แก่ ขยะอินทรีย์, ขยะรีไซเคิล, ขยะทั่วไป, ขยะอันตราย ทำให้เกิดการจัดการขยะที่ต้นทางของประชาชน ในครั้งนี้นายกอบต.พัททันต์ ได้มอบหมายให้คณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพัททันต์นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานมาปรับใช้และดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง

ภาพที่ 8 ศึกษาดูงานการจัดการขยะที่ตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

3. จัดทำคำสั่งคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันและคำสั่งอื่นๆ

นายก อบต.พักทัน ได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันตามคำสั่งอบต.พักทัน ที่ 65/2567 ลงวันที่ 19 มกราคม 2567 เพื่อรองรับการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน โดยมีนายกอบต.พักทันเป็นประธาน และได้ประชุมคณะกรรมการบริหารฯ โดยชี้แจงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารฯ ดังนี้

1. กำหนดแผนยุทธศาสตร์และเป้าหมายในการดำเนินงานของธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน
2. สนับสนุนกิจกรรมธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันให้สอดคล้องกับแนวทางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ให้คำปรึกษาและติดตามประเมินผลการดำเนินงานของธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน หลังจากศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบตำบลโก่งธนู นายกอบต.พักทันได้ออกคำสั่ง แต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ที่ 116/2567 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2567 โดยมีอำนาจหน้าที่ในการออกข้อบังคับใช้ภายในคณะทำงานแต่ละหมู่บ้าน เพื่อดำเนินงานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

1. ฝ่ายทะเบียนสมาชิกและบันทึกข้อมูล มีหน้าที่รับผิดชอบจัดหาสมาชิก รับสมัครสมาชิก จัดทำทะเบียนและบันทึกข้อมูล
2. ฝ่ายการเงินและบัญชี มีหน้าที่รับผิดชอบจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเงิน บันทึกข้อมูลตรวจรับเงินจัดทำบัญชี สรุปยอด ทุกวันที่เปิดทำการธนาคารขยะชุมชน
3. ฝ่ายจัดซื้อและฝ่ายขาย มีหน้าที่รับผิดชอบ รับซื้อขยะ ประเมินราคา คัดแยกและจัดเก็บในสถานที่ประสานผู้ประกอบการรับซื้อในเรื่องราคา วันเวลา สถานที่รับซื้อ
4. ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่รับผิดชอบ ประชาสัมพันธ์โครงการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของธนาคารให้สมาชิกและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประสานงานกับหน่วยงานเครือข่าย เช่น โรงเรียน
5. ฝ่ายติดตามสมาชิก มีหน้าที่รับผิดชอบ สรุปผลการดำเนินงานรายงานผลให้คณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน

ซึ่งมีสมาชิกตามองค์ประกอบของคำสั่ง แต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ดังนี้

1. นายกอบต.พักทัน (ตัวแทนคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพัก)
2. กำนันตำบลพักทัน

3. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 - 10
4. สมาชิกสภาอบต.พักทัน หมู่ที่ 1 - 10
5. คณะกรรมการหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 - 10
6. เจ้าอาวาสวัด
7. ผู้อำนวยการโรงเรียน
8. ผู้อำนวยการสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติฯ ตำบลพักทัน

หลังจากมีคณะกรรมการกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันแล้ว นายกอบต.พักทันได้ออกคำสั่ง แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินงานธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ที่ 212/2567 ลงวันที่ 28 มีนาคม 2567 โดยมีเจ้าหน้าที่ครบทั้ง 10 หมู่บ้าน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. รับผิดชอบ กำกับ ดูแล คณะทำงานกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน
2. ติดตาม พร้อมให้คำแนะนำการดำเนินงานธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน เพื่อให้เป็นไปตามทิศทางและเป้าหมาย
3. ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะและการบริหารจัดการขยะให้แก่ประชาชน
4. ให้คำปรึกษาการดำเนินงานธนาคารขยะชุมชนและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

โดยสรุป การจัดทำคำสั่งคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันและคำสั่งอื่นๆ มีเป้าหมายเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันและถือเป็นกรอบหรือแนวทางให้เจ้าหน้าที่ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน

ภาพที่ 9 จัดทำคำสั่งคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันและคำสั่งอื่นๆ

4. จัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน

นายกอบต.พักทัน ในฐานะประธานคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ได้ลงนามในระเบียบกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน พ.ศ.2567 ลงวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2567 เพื่อให้การดำเนินงานกิจกรรมกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยมีรายละเอียดโดยย่อดังนี้

4.1 องค์ประกอบของธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน

คณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน นำโดยนายกอบต.พักทัน ประธานกรรมการ โดยมีสมาชิกจำนวน 8 คน และคณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินงานธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันทั้ง 10 คณะ โดยมีสมาชิกจำนวน 10 คนต่อ 1 คณะ

4.2 ระเบียบและสิทธิของสมาชิกธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน

4.2.1 ผู้ที่มีชื่ออยู่ในเขตพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ไม่น้อยกว่า 1 ปี นับถึงวันสมัคร มีอายุไม่เกิน 80 ปี

4.2.2 สมาชิกธนาคารขยะมีสิทธิได้รับเงินประกันชีวิตจากธนาคารขยะโดยคำนวณจากจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกแล้วไม่น้อยกว่า 5 เดือนคูณด้วย 20

4.2.3 สมาชิกต้องนำขยะแต่ละประเภทที่ทำการคัดแยกส่งธนาคารขยะติดต่อกันไม่น้อยกว่า 5 เดือน และมีมูลค่าของขยะรวมกันแล้วไม่น้อยกว่า 300 บาท จึงจะมีสิทธิรับเงินประกันชีวิต

4.2.4 เมื่อสมาชิกมีสิทธิรับเงินประกันชีวิตแล้ว สมาชิกต้องส่งขยะให้ธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันต่อไปเป็นประจำทุกเดือนหากไม่ส่งขยะในเดือนใดให้สิทธิในการรับเงินประกันชีวิตยุติลง

4.3 กิจกรรมการดำเนินงาน

เริ่มมีการซื้อขายขยะรีไซเคิลครั้งที่ 1 ในระหว่างวันที่ 22-23 เดือนเมษายน 2567 ซึ่งมีผู้มาสมัครเข้าร่วมโครงการ ณ วันที่ 22 เดือนเมษายน 2567 จำนวน 200 คน โดยแบ่งการซื้อขายออกเป็น 2 วัน วันละ 5 หมู่บ้าน สถานที่รับซื้อคือ ศาลาประชาคมของแต่ละหมู่หรือที่ทำการผู้ใหญ่บ้านและมีผู้มารับซื้อขยะรีไซเคิลโดยมีการชี้แจงรายการรับซื้อและราคาต่อกิโลกรัมอย่างชัดเจน เช่น กระดาษ ขวด พลาสติก เหล็ก เป็นต้น

4.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน

4.4.1 ลดปริมาณขยะในชุมชนจากการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง

4.4.2 เสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อขยะที่ต้นทาง

4.4.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกมีสวัสดิการเงินประกันชีวิต

4.4.4 สร้างพื้นที่ในตำบลให้เกิดความสะอาดเนื่องจากลดปริมาณขยะในพื้นที่

4.4.5 ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกันทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการบริหารจัดการขยะชุมชน

โดยสรุป การจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน เป็นกลไกสำคัญที่กระตุ้นเตือนประชาชนในพื้นที่ให้เกิดการคัดแยกขยะเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองคือ การลดปริมาณขยะในครัวเรือนและเกิดสวัสดิการเงินประกันชีวิตโดยเป็นประโยชน์ต่อชุมชนคือพื้นที่ที่มีความสะอาดปราศจากขยะ

ภาพที่ 10 กิจกรรมธนาคารขยะชุมชนตำบลพัททัน

5. จัดกิจกรรมรณรงค์กำจัดขยะในที่สาธารณะ

นายกอบต.พัททัน ได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยอบต.พัททันที่ 490/2565 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2565 เพื่อขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหาขยะชุมชนให้เกิดความต่อเนื่องโดยมีกลไกสำคัญ คือ “อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก” ซึ่งร่วมทำกิจกรรมทำความสะอาดในที่สาธารณะของตำบลพัททันเดือนละ 1 ครั้ง โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเก็บขยะริมคลอง การเก็บวัชพืชในคลอง เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ดำเนินการ ตั้งแต่เดือน มกราคม 2567 ถึงปัจจุบัน ทำให้ลดปัญหาขยะในพื้นที่สาธารณะของตำบลพัททันได้อย่างต่อเนื่องและไม่ก่อให้เกิดแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์พาหะนำโรคต่างๆ อีกด้วย

โดยสรุป กิจกรรมรณรงค์กำจัดขยะในที่สาธารณะนอกจากทำให้พื้นที่ตำบลพัททันปราศจากขยะแล้วยังก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชนและกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาขยะ

ภาพที่ 11 กิจกรรมรณรงค์กำจัดขยะในที่สาธารณะ

การวิจัยระยะที่ 3 ผลการแก้ไขปัญหาขยะของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

1. ติดตามผลการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนตำบลพัททัน

ผู้วิจัยได้ติดตามผลการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนตำบลพัททัน ในช่วงเดือนมกราคม - สิงหาคม 2567 พบว่า พบว่าประชาชนตำบลพัททันและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติตามแนวทางแก้ไขปัญหามาของประชาชนในพื้นที่ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ได้ครบทุกขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การชี้แจงแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักทัน พบว่าดำเนินการได้แล้วเสร็จในช่วงเดือนมกราคม 2567 โดยนายกอบต.พักทันให้ความสำคัญกับขั้นตอนการชี้แจงแนวทางฯ เพราะถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดการขยะอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นทาง ผู้วิจัยพบจุดเด่นคือ ผู้เข้าประชุมรับทราบแนวทางฯ ทุกขั้นตอนก่อนลงมือปฏิบัติทำให้มีความเข้าใจและสามารถเตรียมความพร้อมภายในครัวเรือนของตนเองได้ จุดสังเกตคือ อบต.พักทันควรประชาสัมพันธ์ เช่น เสียงตามสาย, แผ่นพับใบปลิว เพื่อสื่อสารให้ประชาชนทุกคนรับทราบถึงกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

1.2 ศึกษาดูงานการจัดการขยะที่ตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี พบว่าดำเนินการได้แล้วเสร็จในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2567 ซึ่งนายกอบต.พักทันได้นำเจ้าหน้าที่คณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่อบต.พักทัน ฯลฯ ศึกษาดูงานโดยมี 4 ประเด็นได้แก่ 1. แปลงผักสวนครัวรั้วโลก 2. ธนาคารน้ำใต้ดิน (ระบบปิด) 3. มหัศจรรย์ถังขยะ "โก่งธนูโมเดล" 4. ศูนย์การเรียนรู้การบริหารจัดการขยะบ้านเกาะ หมู่ที่ 5 และการจัดการขยะทั้ง 4 ประเภทได้แก่ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป ขยะอันตราย ผู้วิจัยพบจุดเด่นคือ ตำบลโก่งธนูเริ่มต้นจัดการขยะในหลายรูปแบบและใช้ระยะเวลายาวนานจึงก่อให้เกิดผลลัพธ์และความยั่งยืน จุดสังเกตคือ หลังจากศึกษาดูงาน ณ ตำบลโก่งธนู อบต.พักทันควรนำจุดเด่นคือการจัดการขยะที่หลากหลายรูปแบบและความต่อเนื่องมาใช้ในพื้นที่ของตำบลพักทัน

1.3 การจัดทำคำสั่งคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันและคำสั่งอื่นๆ พบว่าดำเนินการได้แล้วเสร็จในช่วงเดือนมีนาคม 2567 โดยเริ่มจากคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันช่วงเดือนมกราคม 2567 ต่อมาคือคณะกรรมการกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2567 และ คณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินงานธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันช่วงเดือนมีนาคม 2567 ผู้วิจัยพบจุดเด่นคือบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการทุกคณะเป็นกลไกที่สร้างธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันเริ่มต้นได้อย่างสมบูรณ์แบบ จุดสังเกตคือ คณะกรรมการแต่ละคณะต้องวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงบทบาทหน้าที่ของตนให้เกิดความเหมาะสม

1.4 จัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน พบว่าเริ่มดำเนินการช่วงเดือน เมษายน 2567 ถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นถือเป็นผลลัพธ์หลักที่สำคัญช่วยกระตุ้นให้ประชาชนคัดแยกขยะแล้วนำมาขายก่อให้เกิดสวัสดิการเงินประกันชีวิต อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาการเผาขยะและการลักลอบทิ้งขยะในที่สาธารณะเนื่องจาก “ขยะเป็นสิ่งมีค่าที่ขายได้” ทำให้ตำบลเกิดความสะอาดปราศจากขยะ ผู้วิจัยพบจุดเด่นคือ ประชาชนตำบลพักทันมีความสนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนฯ จำนวนมากจึงทำให้ปริมาณขยะในชุมชนลดลง จุดสังเกตคือ อบต.พักทันบริหารจัดการเงินฝากให้เพียงพอเมื่อมีการรับสิทธิเงินประกันชีวิตของสมาชิกเพื่อสร้างสภาพคล่องด้านเงินฝากของสมาชิกในอนาคต

1.5 จัดกิจกรรมรณรงค์กำจัดขยะในที่สาธารณะ พบว่าเริ่มดำเนินการช่วงเดือน มกราคม 2567 ถึงปัจจุบัน โดยมี “อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก” ซึ่งร่วมทำกิจกรรมทำความสะอาดในที่สาธารณะของตำบลพักทันเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเก็บขยะริมคลอง การเก็บวัชพืชในคลอง เป็นต้น ผู้วิจัยพบจุดเด่น

คือ กิจกรรมทำความสะอาดร่วมกันในที่สาธารณะทำให้เกิดแรงจูงใจเชิงสัญลักษณ์ด้านการกำจัดขยะ จุดสังเกตคือ อบต.พักตันควรเสริมสร้างการประกวดครัวเรือนที่มีพื้นที่สะอาดเพื่อกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันของชุมชนและเป็นต้นแบบให้กับครัวเรือนอื่นๆ

โดยสรุป ประชาชนตำบลพักตันและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติตามแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักตัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ได้ครบทุกขั้นตอน จากการสำรวจพื้นที่โดยรอบชุมชนตำบลพักตันพบว่าในที่สาธารณะของตำบล เช่น ถนนในหมู่บ้าน ริมคลอง ศาลาประชาคม ส่วนใหญ่ไม่มีขยะ ในขณะเดียวกันจากการสังเกตพื้นที่โดยรอบครัวเรือนในพื้นที่ตำบลพักตันพบว่าประชาชนสามารถคัดแยกขยะได้ถูกต้องได้แก่ 1.ขยะอินทรีย์ นำมาใส่ถังขยะอินทรีย์ลดโลกร้อน 2. ขยะรีไซเคิล คัดแยกที่ต้นทางและนำมาขายให้กับธนาคารขยะชุมชนตำบลพักตัน 3. ขยะทั่วไป ประชาชนทำการคัดแยกแล้วทำความสะอาดขยะทั่วไปและให้นำมาขายให้กับธนาคารขยะชุมชนตำบลพักตัน 4. ขยะอันตราย นำไปฝากที่อบต.พักตัน ซึ่งผลการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักตันทำให้ประชาชนคัดแยกขยะได้ถูกต้อง ขยะในพื้นที่สาธารณะลดน้อยลงและมีกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักตันเป็นสวัสดิการของชุมชน

ภาพที่ 12 ติดตามผลการแก้ไขปัญหามลพิษชุมชนตำบลพักตัน

2. รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักตัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักตัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ในกระบวนการดำเนินการช่วงระยะเวลาการศึกษาช่วงปี 2565-2567 มีผลการพัฒนาโดยใช้การกลไกการมีส่วนร่วมในประชาชนกลุ่มต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 อบต.พักตัน

นายกอบต.พักตัน ได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหามลพิษโดยเริ่มจากการพัฒนาแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักตันอย่างครบวงจรในเชิงกลยุทธ์เริ่มต้นจากชี้แจงแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักตันให้กับประชาชนเห็นความสำคัญของปัญหาต่อมาได้นำผู้ที่เกี่ยวข้องไปศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบตำบลโก่งธนูในเรื่องการคัดแยกขยะเพื่อนำมาพัฒนาพื้นที่ตำบลพักตัน การแก้ปัญหามลพิษ

ของตำบลพักทันใช้กลไกของคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันขับเคลื่อนไปยัง การแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินงานธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ทั้ง 10 หมู่บ้าน เพื่อขยาย เครือข่ายให้ครอบคลุมในทุกหมู่บ้าน ซึ่งคณะกรรมการทุกคณะจะมีเจ้าหน้าที่จากอบต.พักทันเข้าร่วมด้วยเสมอ ในด้านผลลัพธ์ก่อให้เกิดการลดปริมาณขยะในทุกชนิดโดยไม่ต้องใช้งบประมาณและขับเคลื่อนกิจกรรม ผ่านกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ในด้านของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานจัดการขยะของตำบลพักทัน ได้สร้างเครือข่ายในพื้นที่ เช่น เจ้าอาวาสวัด ครู เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติฯ ตำบลพักทัน และ ผู้นำชุมชน ที่ร่วมกันขับเคลื่อนงานในภาพของตำบล อีกทั้งยังได้จัดกิจกรรมทำความสะอาดร่วมกันใน ที่สาธารณะเดือนละ 1 ครั้งเพื่อก่อให้เกิดความต่อเนื่องของการดำเนินงานอย่างยั่งยืน

2.2 ประชาชนตำบลพักทัน

นำโดยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้านเข้าร่วมเป็นแกนนำคณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินงาน ธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ทำให้ประชาชนเกิดทักษะความรู้ในการคัดแยกขยะแต่ละประเภท และการจัดการขยะที่ถูกต้อง จึงไม่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและแหล่งรังโรค สามารถลดปริมาณขยะ ในครัวเรือนทำให้มีความสะอาดมากขึ้น และประชาชนที่เข้าร่วมกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ยังเกิดสวัสดิการเงินประกันชีวิตอีกด้วย ในด้านผลลัพธ์ทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงปัญหาขยะและสร้าง วินัยในการจัดการขยะที่ถูกต้องตามรูปแบบของแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักทันจากแนวคิดของ ประชาชนเอง

2.3 วัด

ในพื้นที่ตำบลพักทันมีวัดจำนวน 5 แห่ง โดยมีเจ้าอาวาสเป็นแกนนำพระภิกษุสงฆ์และสามเณร คัดแยกประเภทของขยะภายในวัดซึ่งเป็นการลดปริมาณขยะที่ต้นทางและนำมาขายให้กับกองทุนธนาคาร ขยะชุมชนตำบลพักทัน ทำให้พื้นที่โดยรอบวัดและศาสนาสถานเกิดความสะอาดมากขึ้น

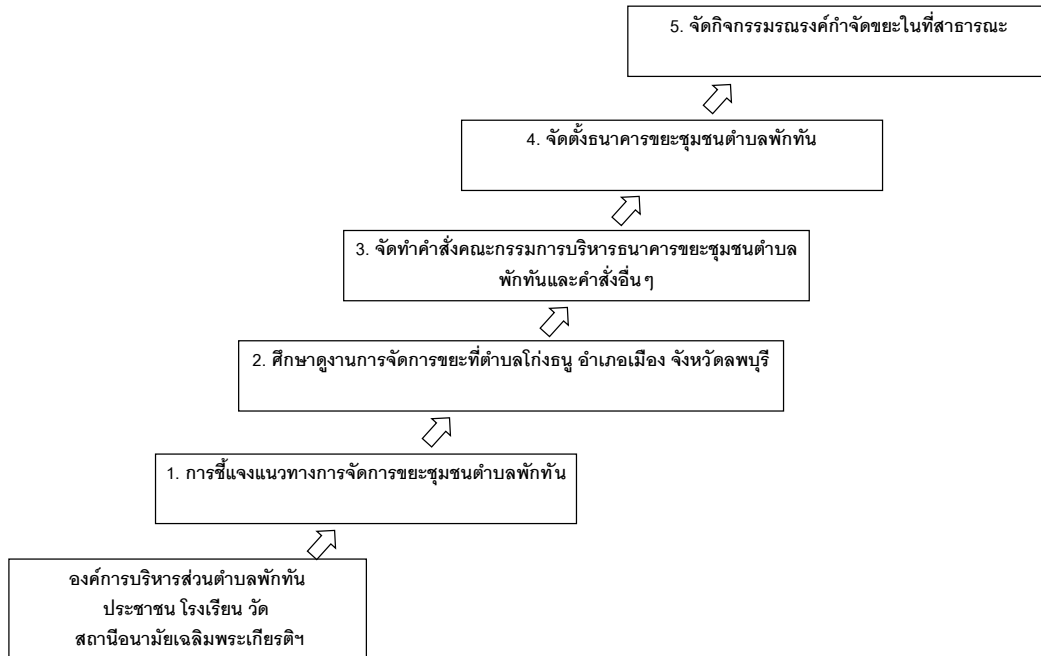
2.4 โรงเรียน

ในพื้นที่ตำบลพักทันมีโรงเรียนจำนวน 4 แห่ง โดยมีครูผู้สอนสุศึกษาเป็นแกนนำนักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนในการจัดการขยะมีการสอนนักเรียนให้คัดแยกขยะแต่ละประเภทเพื่อนำมา ขายให้กับกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ทำให้นักเรียนสามารถนำทักษะดังกล่าวไปใช้ในครัวเรือน ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

2.5 สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติฯ ตำบลพักทัน

ในพื้นที่ตำบลพักทันมีสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติฯจำนวน 1 แห่ง โดยมีผู้อำนวยการสถานีอนามัย เฉลิมพระเกียรติฯตำบลพักทัน เป็นผู้นำเจ้าหน้าที่และบุคลากรคัดแยกขยะเพื่อนำมาขายให้กับกองทุน ธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ทำให้บริเวณโดยรอบสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติฯตำบลพักทัน เกิดความ สะอาดมากขึ้น

โดยสรุปกระบวนการดำเนินงานของพื้นที่ตำบลพัททันด้านการแก้ไขปัญหาขยะได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของชุมชนทำให้เกิดผลลัพธ์ที่สามารถขับเคลื่อนในระดับตำบลสามารถลดปัญหาขยะโดยไม่ใช้งบประมาณและนำไปสู่การพัฒนาขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังภาพที่ 13

ภาพที่ 13 รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Quantity & Qualitative Research) สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ มีดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 สภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี คือ ไม่มีถังขยะสาธารณะในพื้นที่ทำให้ประชาชนต้องกำจัดขยะด้วยตนเอง จากการศึกษาพบว่า ขยะส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นขยะอินทรีย์มากที่สุด ร้อยละ 87.44 ไม่มีการคัดแยกขยะ ร้อยละ 68.21 ใช้วิธีกำจัดขยะส่วนใหญ่ใช้วิธีการเผา ร้อยละ 82.56 โดยประชาชนส่วนใหญ่มีการเผาขยะบริเวณบ้าน และมีการลักลอบทิ้งในสถานที่สาธารณะ ด้านความต้องการในการจัดการขยะ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้อบต.พักทัน จัดกิจกรรมอบรมความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ รณรงค์ทำความสะอาดร่วมกันในที่สาธารณะ และจัดตั้งกองทุนขยะชุมชนตำบลพักทัน เป็นต้น

การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทันจากการวิจัยระยะที่ 1 ถูกนำมาวิเคราะห์สภาพปัญหาโดยการประยุกต์ใช้หลัก SWOT Analysis อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาจุดแข็งและโอกาสเพื่อสร้างแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรีทั้ง 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การชี้แจงแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักทัน นายกอบต.พักทัน ประชุมชี้แจงแนวทางการจัดการขยะชุมชนตำบลพักทันแก่เจ้าหน้าที่อบต.พักทัน ผู้นำชุมชนและประชาชนทั้ง 10 หมู่บ้านเพื่อรองรับการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันและเพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดการขยะแต่ละประเภท ได้แก่ ขยะอินทรีย์ต้องนำมาใส่ถังขยะอินทรีย์ลดโลกร้อน, ขยะรีไซเคิลและขยะทั่วไปนำไปขายให้ธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน, ขยะอันตรายให้นำไปฝากที่ อบต.พักทัน เป็นต้น

2. ศึกษาดูงานการจัดการขยะที่ตำบลโก่งธนู อำเภอมะนัง จังหวัดลพบุรี ถือเป็นต้นแบบการจัดการขยะทั้ง 4 ประเภทได้แก่ขยะอินทรีย์, ขยะรีไซเคิล, ขยะทั่วไป, ขยะอันตราย ทำให้เกิดการจัดการขยะที่ต้นทางของประชาชน ในการนี้นายกอบต.พักทัน ได้มอบหมายให้คณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานมาปรับใช้และดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง

3. จัดทำคำสั่งคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันและคำสั่งอื่นๆ มีเป้าหมายเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันและถือเป็นแนวทางให้เจ้าหน้าที่ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน

4. จัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน เป็นกลไกสำคัญที่กระตุ้นเตือนประชาชนในพื้นที่ให้เกิดการคัดแยกขยะเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองคือ การลดปริมาณขยะในครัวเรือนและเกิดสวัสดิการเงินประกันชีวิตโดยเป็นประโยชน์ต่อชุมชนคือพื้นที่ที่มีความสะอาดปราศจากขยะ

5. จัดกิจกรรมรณรงค์กำจัดขยะในที่สาธารณะ นอกจากทำให้พื้นที่ตำบลพักทันปราศจากขยะแล้วยังก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชนและกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาขยะ

การวิจัยระยะที่ 3 ผลการแก้ไขปัญหาขยะของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ผู้วิจัยได้ติดตามผลในช่วงเดือน มกราคม - สิงหาคม 2567 พบว่าประชาชนตำบลพักทัน และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติตามแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ได้ครบทุกขั้นตอน จากการสำรวจพื้นที่โดยรอบชุมชนตำบลพักทันพบว่าในที่สาธารณะของตำบล เช่น ถนนในหมู่บ้าน ริมคลอง ศาลาประชาคม ส่วนใหญ่ไม่มีขยะ ในขณะเดียวกันจากการสังเกตพื้นที่โดยรอบครัวเรือนในพื้นที่ตำบลพักทันพบว่าประชาชนสามารถคัดแยกขยะได้ถูกต้อง ได้แก่ 1.ขยะอินทรีย์ นำมาใส่ถังขยะอินทรีย์ลดโลกร้อน 2. ขยะรีไซเคิล คัดแยกที่ต้นทางและนำมาขายให้กับธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน 3. ขยะทั่วไป ประชาชนทำการคัดแยกแล้วทำความสะอาดขยะทั่วไปและให้นำมาขายให้กับธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน 4. ขยะอันตราย นำไปฝากที่อบต.พักทัน ซึ่งผลการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันทำให้ประชาชนคัดแยกขยะได้ถูกต้อง ขยะในพื้นที่สาธารณะลดน้อยลง และมีกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทันเป็นสวัสดิการของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการขยะชุมชนของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ไม่มีถังขยะสาธารณะในพื้นที่ตำบลพักทัน ขยะส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นขยะอินทรีย์ และขยะอันตราย ในด้านการกำจัดขยะประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีการคัดแยกขยะ วิธีกำจัดขยะส่วนใหญ่ใช้วิธีการเผา และบางส่วนนำไปทิ้งในบริเวณที่เป็นพื้นที่สาธารณะ เช่น ริมทางเดินหรือริมถนนในหมู่บ้าน ริมคลอง หรือตามแยกทางเดินทั่วไป อาจก่อให้เกิดแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์นำโรค ในด้านความต้องการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชน พบว่า ประชาชนต้องการให้มีกิจกรรมอบรมความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ การรณรงค์ทำความสะอาดชุมชนร่วมกัน และจัดตั้งกองทุนหรือธนาคารขยะชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (นัยนา เดชะ, 2557) ที่พบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมในการจัดการขยะครัวเรือนที่ไม่เหมาะสม คือ มีการทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะและนำไปทิ้งบริเวณพื้นที่ว่างรอบบ้าน ประชาชนไม่มีการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง และยังไม่มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแต่อย่างใด จะทำให้มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในชุมชน ที่อาจเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์นำโรคและสอดคล้องกับ (นันทพร สุทธิประภาและคณะ ,2563) ที่พบว่า ประเภทขยะมูลฝอยที่พบมากที่สุดคือขยะอินทรีย์ และไม่มีถังขยะสำหรับแยกประเภทขยะมูลฝอย

ในด้านความต้องการในการจัดการขยะคือ ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอย และช่วยกันลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนและสอดคล้องกับ (สายัณห์ ชัดมโนและคณะ, 2567) ที่พบว่า การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนกำจัดโดยวิธีการเผา เป็นต้น

2. การพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหขยะของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า อบต.พักทันได้นำปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหขยะของประชาชนมาเข้าที่ประชุมหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้องและประชาชนในตำบล แล้วนำจุดแข็งและโอกาสมาพัฒนาเป้าหมายการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลพักทัน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการขยะชุมชนของตำบลพักทันฯ เช่น การจัดตั้งกองทุนธนาคารขยะและสวัสดิการจากการขายขยะเพื่อนำไปช่วยเหลือประชาชนที่เป็นสมาชิกเมื่อเสียชีวิต นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมรณรงค์ทำความสะอาดชุมชนเป็นระยะ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (สุทาร์ตน์ ชูดอกและคณะ, 2564) ที่พบว่าการบริหารจัดการขยะชุมชนของตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี สามารถจัดการขยะชุมชนได้อย่างยั่งยืนโดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ มีการจัดตั้งธนาคารขยะและขายขยะนำเงินมาจัดสวัสดิการช่วยเหลือประชาชนที่เป็นสมาชิกเมื่อเสียชีวิต ชุมชนสะอาดปราศจากขยะ สิ่งแวดล้อมน่าอยู่อาศัยมีการสร้างอาชีพขึ้นในชุมชนอย่างต่อเนื่องและ สอดคล้องกับการศึกษาของ (ศาลิมาร์ เกิดกลิ่นหอม, 2562) ที่พบว่าเทศบาลต้องสร้างโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนตั้งแต่การตัดสินใจร่วมวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล โดยแบ่งเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ 1. ผลักดันนโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนให้เป็นรูปธรรม 2. กำหนดแนวทางปฏิบัติการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยมุ่งเน้นระดับ "ครัวเรือนและชุมชน" และสอดคล้องกับ (ชนันฐพัทธ์ เรณูและคณะ, 2566) ที่พบว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ควรมีส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลหมูลีในการจัดการขยะและสร้างโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนต่อไป

3. ผลการแก้ไขปัญหขยะของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ประชาชนสามารถจัดการขยะที่ต้นทางเริ่มตั้งแต่การคัดแยกขยะแต่ละประเภทโดยได้รับความรู้จากการบรรยายเรื่องการค้าแยกขยะ ประกอบกับการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ซึ่งมีเพื่อเป้าหมายเพื่อลดปัญหาขยะชุมชน นำไปสู่การจัดการอย่างถูกต้อง และยังสร้างสวัสดิการให้กับประชาชนจากการจัดตั้งกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน ถือว่าการดำเนินการในทุกขั้นตอนมุ่งไปสู่การเป็นตำบลที่สะอาดปราศจากขยะ สอดคล้องกับการศึกษาของ (ราเชนทร์ พูลทรัพย์และคณะ, 2565) ที่พบว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้การคัดแยกขยะที่ต้นทางและนวัตกรรมจัดการขยะแต่ละประเภทในระดับครัวเรือนและชุมชนตามหลักการจัดการขยะมูลฝอยสามารถจัดการขยะของชุมชนได้มากที่สุด ประชาชนสามารถนำขยะที่คัดแยกแยกขายให้กับธนาคารขยะ ทำให้มีสวัสดิการเพิ่มขึ้นจากการขายขยะและมีสภาพแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ(ศาลิมาร์ เกิดกลิ่นหอม, 2562) ที่พบว่า ความรู้เรื่องขยะมูลฝอยและการจัดการขยะมูลฝอย และทัศนคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยมีความสัมพันธ์

กับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value}<0.01$) สอดคล้องกับการศึกษาของ (สมัย พูลทองและคณะ, 2565) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีต่อผลการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี คือ ความรู้ การรับรู้ การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.39 สอดคล้องกับการศึกษาของ (อภิชาติ กองเงิน, 2564) ที่พบว่า ผลการศึกษาปริมาณขยะก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการขยะพบว่าปริมาณขยะหลังดำเนินการตามการพัฒนา รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. อบต.พักทันควรศึกษาเพิ่มเติมเรื่องการบริหารจัดการกองทุนธนาคารขยะชุมชนตำบลพักทัน เพื่อสร้างความยั่งยืน ทั้งด้านการคัดแยกขยะให้ได้มูลค่าเพิ่ม หรือ การบริหารเงินฝาก เป็นต้น
2. อบต.พักทันควรขยายรูปแบบการรับผลประโยชน์และสวัสดิการสำหรับธนาคารขยะเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนที่สนใจเข้าร่วมกองทุนและเพิ่มจำนวนเงินออมจากการขายขยะซึ่งจะทำให้เกิดความมั่นคงของกองทุนฯ
3. อบต.พักทันควรถอดบทเรียน การดำเนินงานตามแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เพื่อนำผลการถอดบทเรียนมาพัฒนาการดำเนินงานในอนาคต
4. อบต.พักทันควรประชาสัมพันธ์ถึงข้อเสียจากการจัดการขยะที่ไม่ถูกต้อง เพื่อสร้างความตระหนักถึงปัญหามลพิษชุมชนร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม “การจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง” และให้ชุมชนเป็นผู้จัดการขยะมูลฝอยด้วยตัวเอง โดยอบต.พักทันให้การสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการ อุปกรณ์ และการบังคับใช้กฎระเบียบ เพื่อให้การจัดการขยะชุมชนตำบลพักทันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยควรนำรูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแกนนำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้านโรคและภัยสุขภาพ เช่น การลดปัญหาโรคไข้เลือดออกในชุมชน
2. ผู้วิจัยควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และองค์กรอิสระฯ เพื่อให้ได้รับการส่งเสริมสนับสนุน ทั้งในด้านความรู้ งบประมาณ และเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กมล สุดประเสริฐ. (2537). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- กรมการปกครอง. (2566). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร(รายเดือน)สำนักบริหารการทะเบียน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://stat.bora.dopa.go.th> , สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2566
- กรมควบคุมมลพิษ. (2558). คู่มือประชาชน การคัดแยกมูลฝอยอย่างถูกวิธีและเพิ่มมูลค่า กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฮีลท์ จำกัด
- กรมควบคุมมลพิษ. (2564). คู่มือการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยภายในบ้านและที่ทำงาน กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฮีลท์ จำกัด
- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปีพ.ศ. 2564 (พิมพ์ครั้งที่ 1). เอพี คอนเน็กซ์ จำกัด
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2565). แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ประจำปี พ.ศ.2564.[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก https://www.dla.go.th/upload/document/type2/2023/2/28971_1_1677580176611.pdf?time=1690403006505 , สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2566
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2566). แนวทางการขับเคลื่อนธนาคารขยะ (Recyclable Waste Bank) ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย.[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก https://www.dla.go.th/upload/document/type2/2567/1/30762_2_1705889215660.pdf?time=1705915893934 , สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2567
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2562). การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (Community Based Solid Waste Management: CBM) ปีพ.ศ. 2562 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท STUDIO NHOKBANN
- ชินษฐา กาญจนสินนท์. (2536). โครงสร้างและการเข้าถึงเครือข่ายเศรษฐกิจนอกระบบในชนบท.วิทยานิพนธ์พัฒนาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมและมูลฝอยจังหวัดสิงห์บุรี. (2563). ชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดสิงห์บุรี.[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก https://www.prangam.go.th/index/add_file/6WZYWdoTue103040.pdf, สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2566

- ชนันรूपัทธ์ เรณูและคณะ. (2566). การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน, 9(3), 125-126
- ทงศักดิ์ คุ่มไชนะ. (2540). หลักการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527) การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล
- นันทพร สุทธิประภาและคณะ. (2563) แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เทศบาลตระการพืชผล อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี. วิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 15(53), 62-63
- นัยนา เดชะ. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- นิตยา เงินประเสริฐศรี. (2544). “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.” วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2 : 7 (กรกฎาคม-ธันวาคม): หน้า 61-71.
- ปัญญา พลศักดิ์. (2564). การศึกษาและพัฒนารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอของอำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารสภาการสาธารณสุขชุมชน, 3 (2), 1 – 2.
- พันธ์ทิพย์ รามสูตร. (2540). การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุข อาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล
- ไพโรจน์ ชลาวัณย์. (2549). “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.” วารสารราชภัฏตะวันตก 1 : 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม) : หน้า 17-23.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2535). พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 มาตรา 4 พ.ศ. 2535. เล่ม 109 ตอนที่ 38 5 เมษายน 2535. หน้า 28
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดการมูลฝอย หมวดที่ 1 บททั่วไป พ.ศ. 2560. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 267 1 พฤศจิกายน 2560. หน้า 2
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 55 พ.ศ. 2560. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก 6 เมษายน 2560. หน้า 14
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). ประกาศเรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) พ.ศ. 2561. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก 13 ตุลาคม 2561. หน้า 7

ราชกิจจานุเบกษา. (2561). ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ พ.ศ. 2561. เล่ม 135 ตอนพิเศษ 54 ง 9 มีนาคม 2561. หน้า 1-7.

ราเชนทร์ พูลทรัพย์และคณะ. (2565). การจัดการองค์ความรู้และถ่ายทอดนวัตกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ในครัวเรือนและชุมชนแบบบูรณาการ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน, 3(2), 54-56

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2564). SWOT Analysis การวิเคราะห์สวอต. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/O2eXy> , สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2566

วิชาญ ดำรงค์กิจ. (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยในชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา หมู่ 8 องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาถ อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี. Journal of Modern Learning Development, 8(6), 54-56

ศักดิ์นคร คำภีระ. (2562). “ขยะ” อันตรายกว่าที่คิด กระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://hhdc.anamai.moph.go.th/th/rrhl/download/?did=204242&id=71403&reload=> , สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2566

ศักดิ์นันท์ ดวงตา. (2565). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ของอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอศรีวิไล สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบึงกาฬ.

ศาลิมาร์ เกิดกลิ่นหอม. (2562). แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเทศบาล เมืองนครศรีธรรมราช. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

สมัย พูลทองและคณะ. (2565). รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 11(2), 51-52

สายัณห์ ชัดมโนและคณะ. (2567). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงกาหลงจังหวัดเชียงราย. วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, 7(1), 319-320

สำนักงานสภาพัฒนาการศึษา. (2545). สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาพัฒนาการศึษา กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. กรุงเทพฯ: เอส อาร์ พรินติ้ง

สำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 6. (2564). ลงพื้นที่ติดตามตรวจสอบการแก้ไขปัญหาการจัดการสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยจังหวัดสิงห์บุรี.[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://epo06.pcd.go.th/th/news/detail/82582> , สืบค้นเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2565

- สุทาร์ตน์ ชูดอกและคณะ. (2564). การบริหารจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนศึกษากรณี
องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี,
12(2), 28-29
- สุภางค์ จันทวานิช. (2531). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- สุริยา วีรวงศ์. (2538). การศึกษาสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่แนวกันชนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
ห้วยขาแข้ง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคมแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อดุลย์ บำรุง. (2562). ข้อเสนอแนะการพัฒนาสมรรถนะคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต (พชอ.). วารสารสำนักงาน
สาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น, 1 (1), 90-91.
- อภิชาติ กองเงิน. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลน้ำซุน
อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารวิจัยการพยาบาลและการสาธารณสุข, 1(1), 55-57
- อรุณรุ่ง บุญธนนตพงศ์. (2549). ไม่ใช่เรื่องง่ายกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.วารสารวิจัยทางภูมิประเทศ
1 : 1 (มกราคม-มิถุนายน) : หน้า 19-26.
- อรุณี เวียงแสง และคณะ. (2548).การติดตามประเมินผลแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.
- Cronbach, L. J. (1970). Essentials of psychological test (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample sizes for research activities. Educational and
Psychological Measurement. 30, 607-610.
- Tirakanan, S. (2008). Developing variable measurement tool in social science research: guideline to
practice (2nd ed.). Bangkok : Chulalongkorn University Press. (In Thai)

ภาคผนวก

แบบสอบถามข้อมูลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการปฏิบัติ)

วัตถุประสงค์ แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาปัญหาในพื้นที่ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรีและวางแผนการแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วมหากท่านยินยอมให้ข้อมูลกรุณากรอกทำเครื่องหมาย / หน้าข้อที่ท่านคัดเลือก

คำชี้แจง กำหนดให้ผู้สัมภาษณ์ซักถามผู้ให้สัมภาษณ์ 1 ชุดต่อ 1 หลังคาเรือนเท่านั้น

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าบ้าน.....

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

ส่วนที่ 2 ประเด็นปัญหาในชุมชน

1.บ้านของท่านมีการผลิตขยะประเภทใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ ขยะอินทรีย์ เช่น เศษอาหาร เศษผักผลไม้ที่ย่อยสลายได้ เศษใบไม้แห้ง
- ☐ ขยะรีไซเคิล เช่น กระดาษ แก้ว พลาสติก โลหะ
- ☐ ขยะทั่วไป เช่น ถูพลาสติก, ซองบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป, โฟมฟอยด์ห่ออาหาร
- ☐ ขยะอันตราย เช่น ขวดยาฆ่าแมลง, หลอดไฟ, ถ่านไฟฉาย, อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

2.บ้านของท่านมีขยะเกิดขึ้นต่อวันน้ำหนักรวมประมาณเท่าใด

- ☐ น้อยกว่า 1 กิโลกรัม
- ☐ 1 กิโลกรัม
- ☐ มากกว่า 1 กิโลกรัม

3.บ้านของท่านมีการคัดแยกขยะแต่ละประเภทหรือไม่

- ☐ มี
- ☐ ไม่มี

4.บ้านของท่านมีการกำจัดขยะอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ การทำปุ๋ยหมัก
- ☐ การเผา
- ☐ การฝังกลบ

☐ ทิ้งในถังขยะชุมชน

☐ นำกลับมาใช้ใหม่

5.ท่านมีการนำขยะไปขายหรือไม่

☐ มี

☐ ไม่มี

6.ท่านเคยนำถุงผ้า/ถุงพลาสติกที่ใช้แล้วไปใส่ของที่ซื้อจากร้านค้าหรือไม่

☐ เคย

☐ ไม่เคย

7.ท่านเคยนำแก้วน้ำส่วนตัวไปใช้ในการชื่อน้ำดื่ม (เช่น กาแฟ, ชา, น้ำผลไม้) จากร้านค้าหรือไม่

☐ เคย

☐ ไม่เคย

8.ท่านเคยนำปิ่นโตหรือกล่องบรรจุอาหารไปใช้ในการซื้ออาหารจากร้านค้าหรือไม่

☐ เคย

☐ ไม่เคย

9.ท่านเคยแยกขยะอินทรีย์ (เช่น เศษอาหาร, เศษผักผลไม้ที่ย่อยสลายได้, เศษใบไม้แห้ง) ที่บ้านของท่านแล้วนำมาหมักทำปุ๋ยหรือน้ำหมักชีวภาพหรือไม่

☐ เคย

☐ ไม่เคย

10.ท่านเคยได้รับความรู้เรื่องการจัดการขยะในบ้านเรือนอย่างถูกต้องหรือไม่

☐ เคย

☐ ไม่เคย

ขอขอบคุณท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามครับ

แบบสัมภาษณ์ (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลการสนับสนุน)
การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน
จังหวัดสิงห์บุรี

วันที่สัมภาษณ์.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา..... น.

ชื่อผู้สัมภาษณ์เชิงลึก.....

คำชี้แจง1. ให้ผู้สัมภาษณ์ซักถามผู้ให้สัมภาษณ์จนได้คำตอบครบถ้วนตามประเด็นคำถาม

2. ให้ผู้สัมภาษณ์แยกประเด็นที่จะถามในแต่ละกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ตามความเหมาะสม

ส่วนที่ 1 การจัดการขยะในครัวเรือนและชุมชน

1. ในชุมชนของท่านมีการกำจัดขยะอย่างไร

.....

2. ในชุมชนของท่านมีปัญหาเกี่ยวกับการทิ้งขยะ หรือ มีปริมาณขยะมากเกินไปทำให้เกิดความสกปรกต่อสิ่งแวดล้อมหรือไม่ อย่างไร

.....

3. ในชุมชนของท่านมีรถมารับซื้อของเก่าหรือไม่

.....

4. ในชุมชนมีการนำขยะมาขายหรือไม่ (ต่อหลังราคาเรือน)

.....

5. อบต.พักทัน มีการจัดการขยะในชุมชนอย่างไร

.....

6. ท่านคิดว่าขยะเป็นปัญหาของชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

7. ท่านคิดว่าขยะในชุมชน เป็นปัญหาหรือไม่ อย่างไร

.....

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานเพื่อจัดการขยะ

1. คนในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการจัดการขยะได้อย่างไร มีกิจกรรมอะไรบ้าง

.....

2. แนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหามลพิษในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร มีกิจกรรมอะไรบ้าง

.....

แบบสังเกต

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน
จังหวัดสิงห์บุรี

วันที่สังเกต.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา..... น.

ชื่อผู้สังเกต.....

ลำดับ	รายการที่สังเกต	มี/ ไม่มี	สภาพ/ลักษณะเป็นอย่างไร
1.	จุดทิ้งขยะในครัวเรือน		
2.	การคัดแยกขยะในครัวเรือน		
3.	การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ		
4.	การกำจัดขยะด้วยการเผา		
5.	การกำจัดขยะด้วยการฝังกลบ		
6.	การลักลอบทิ้งขยะในที่สาธารณะ		
7.	การนำขยะกลับมาใช้ใหม่		

แบบสนทนากลุ่ม (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ)
การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน
จังหวัดสิงห์บุรี

วันที่สนทนากลุ่ม.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา..... น.

ชื่อผู้สนทนากลุ่ม

คำชี้แจง1. ให้ผู้สนทนาถาม-ตอบครบให้ถ้วนตามประเด็นคำถาม

2. ให้ผู้สนทนาแยกประเด็นที่จะถามในแต่ละกลุ่มผู้สนทนาตามความเหมาะสม

1. สภาพปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญหาขยะของตำบลพักทัน คืออะไรบ้าง

.....

.....

.....

2. กระบวนการจัดการเชิงผลลัพธ์โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3. แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนในพื้นที่ตำบลพักทัน เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

การวิเคราะห์เครื่องมือวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญและตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of objective congruency : IOC) มีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of objective congruency : IOC)

ข้อคำถาม	ค่าความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ			ค่า IOC	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
แบบสอบถาม					
ข้อที่ 1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 2	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 3	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 4	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 5	1	0	1	0.67	ใช้ได้
ข้อที่ 6	1	1	0	0.67	ใช้ได้
ข้อที่ 7	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 8	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 9	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 10	1	1	1	1.00	ใช้ได้
แบบสัมภาษณ์เชิงลึก					
ข้อที่ 1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 2	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 3	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 4	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 5	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 6	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 7	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 8	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 9	1	1	1	1.00	ใช้ได้
แบบสังเกต					
ข้อที่ 1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 2	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ข้อคำถาม	ค่าความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ			ค่า IOC	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
ข้อที่ 3	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 4	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 5	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 6	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 7	1	1	1	1.00	ใช้ได้
แบบสนทนากลุ่ม					
ข้อที่ 1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 2	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อที่ 3	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ					0.98

โดยสรุป เครื่องมือที่ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of objective congruency : IOC) ของข้อคำถามในแต่ละข้อเพื่อเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไปซึ่งพบว่าแต่ละข้อคำถามมีค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.98

การวิเคราะห์แบบสอบถามการวิจัยเมื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ในพื้นที่ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี (ซึ่งไม่อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง 410 คน) โดยผลการทดลองมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีรายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

จำนวน (คน)	ข้อที่ 1	ข้อที่ 2	ข้อที่ 3	ข้อที่ 4	ข้อที่ 5	ข้อที่ 6	ข้อที่ 7	ข้อที่ 8	ข้อที่ 9	ข้อที่ 10
คนที่ 1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 3	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0
คนที่ 4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 8	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0
คนที่ 9	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0
คนที่ 10	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0
คนที่ 11	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 12	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 13	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 14	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 15	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0
คนที่ 16	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0
คนที่ 17	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0
คนที่ 18	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0
คนที่ 19	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 20	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0
คนที่ 21	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
คนที่ 22	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
คนที่ 23	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
คนที่ 24	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
คนที่ 25	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 26	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 27	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0

จำนวน (คน)	ข้อที่ 1	ข้อที่ 2	ข้อที่ 3	ข้อที่ 4	ข้อที่ 5	ข้อที่ 6	ข้อที่ 7	ข้อที่ 8	ข้อที่ 9	ข้อที่ 10
คนที่ 28	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
คนที่ 29	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0
คนที่ 30	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา	0.86									
Cronbach										

โดยสรุป เครื่องมือแบบสอบถามเมื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ในพื้นที่ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี (ซึ่งไม่อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง 410 คน) ซึ่งกำหนดค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา Cronbach ที่ยอมรับได้ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Cronbach, 1970) โดยพบว่าแบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา Cronbach เท่ากับ 0.86